

Bilgi Toplumu Perspektifinde Refah Devleti: Finlandiya Modeli

Orhan KOÇAK¹
Ersin KAVI²
Muharrem ES³

Özet

Refah devleti Keynesyen politikaların uygulanması ile Dünya üzerinde yayılmış ve 1945 sonrasında belli bölgelerde sınıf çatışmasında azalma ile beraber, sosyal ve ekonomik alanlarda önemli ilerlemeler olmuştur. Altın çağ olarak da nitelendirilen bu dönem, özellikle Kuzey Amerika ve Avrupa'da kendini göstermiş ve bazı ülkeler tarafından model olarak alınmaya çalışılmıştır. İskandinav ülkeleri olarak nitelenen İsveç, Norveç, Danimarka ve Finlandiya ise kendilerine özgü politikalar oluşturarak refah devleti politikalarını benimsemişlerdir. Bunların içinde tarım ve ormancılık ekonomisi ile hayatta kalan ve fakir bir ülke olan Finlandiya'nın hem refah devleti uygulamalarını 30-40 yıl öncesinden kısa zamanda hayata geçirmesi hem de refah toplumunda örnek bir ülke olması dikkatleri üzerine çekmiştir. Birçok refah devleti, 1970'li yıllardan sonraki neo-liberal politikalara geçiş sürecinde rekabet etme bahanesiyle refah devleti uygulamalarından taviz verirken, Finlandiya hem refah politikalarını uygulamaya devam etmiş, hem de yapılan düzenlemelerle bilgi toplumuna geçişte başarılı olmuştur. Bu çalışmada, bilgi toplumunun refah toplumunun ihtiyaçlarını karşılayıp karşılayamayacağına dair olan soru işaretlerine cevap bulmaya çalışırken, Finlandiya örneği incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Refah Devleti, Refah Toplumu, Bilgi Toplumu, Finlandiya

Welfare State in the Perspective of Knowledge Society: Finland Model

Abstract

Welfare State has spread around the world with application of Keynesian policies. Important improvements happened in terms of social and economic development as well as the reduction of class conflict in some regions after 1945s. This era, has been seen in North America and Europe and was taken as a model by some countries, is called Golden Age. Sweden, Norway, Denmark and Finland which are called Nordic Countries have adopted welfare state policies that are proper their characteristics. Finland, as a Nordic Country, was surviving with agriculture and forestry and poor one, is attracted attention both in achieving welfare state policies for 30-40 years which is very short time and as a model in welfare societies. While many welfare counties were compromising on welfare expanses in order to be able to compete with developed and developing countries in transition neo-liberal policies after 1970s. Finland both has continued to apply welfare policies and became successful in transition knowledge society by acting and applying new regulations. In this study, whether knowledge society will meet the need of welfare society is to be investigated and then, as a model Finland will be examined.

Key Words: Welfare State, Welfare Society, Knowledge Society, Finland

Giriş

II. Dünya savaşından sonra uygulanan Keynesyen politikaların hem çalışanlar hem de toplum üzerinde, savaş ve savaş öncesindeki ekonomik ve sosyal bunalımların

¹ Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü Öğretim Üyesi, orhan.kocak@istanbul.edu.tr

² Doç. Dr., Yalova Üniversitesi, İİBF, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü Öğretim Üyesi, ekavi@yalova.edu.tr

³ Doç. Dr., Yalova Üniversitesi, İİBF, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü Öğretim Üyesi, muharrem_es@hotmail.com

açmış olduğu sıkıntıları zaman içerisinde giderdiği görülmüştür. Bu politikalarla, özellikle Amerika ve Avrupa'daki gelişmiş ülkelerin toplumlarında ekonomik ve sosyal gelişmeler sağlanmış ve devlet ile halklar uyumlu bir düzene girmiştir. Özellikle düşük gelir gruplarının dahi geleceğine emin olarak bakıldığı, eğitim, sağlık, güvenlik ve altyapı gibi hizmetlerin her halükârda sağlandığı refah toplumu ortaya çıkmıştır. Refah toplumu beraberinde refah devleti yapısını ortaya çıkarmış ve devletlerin bütçelerini oldukça büyümüştür. Refah harcamaları, bu politikaları uygulayan ülkelerin mali yapılarını bozarak, refah harcamaları yapmayan ülkelerle aralarında ekonomik alanda rekabette sıkıntılar yaşatmaya başlatmıştır. 1970'lerdeki petrol krizine kadar devam eden bu süreç, krizle birlikte açık bir yara almaya başlamış ve belirginleşmiştir. Krizden çıkış için öne sürülen serbest piyasa, özelleştirme gibi neo-liberal politikalar ile refah devleti anlayışı farklı bir yöne doğru kaymıştır.

Neo-liberal politikaların öne çıktığı 1980'li yıllardan itibaren bilgi işlem ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler beraberinde sanayi, hizmetler sektörlerini etkilediği gibi toplumların günlük yaşamlarını da değiştirmeye başlatmıştır. Bu süreç küresel alanda ülkeleri, bilgi teknolojilerini üretenler ve sadece kullananlar olarak gruplandırmış ve her iki grupta süreçten memnun olurken, üretenler elde ettikleri katma değeri yüksek ürünlerin sağladığı gelirlerle ülkelerinin milli gelirlerinin büyümesine neden olmuştur. Büyük çoğunluğu refah devleti olarak anılan bilgi teknolojilerini üreten bu ülkeler, mevcut refah seviyelerini elde ettikleri yüksek gelirler ile daha da artırmışlardır.

Aslında 1970'li yıllardan sonra refah devletleri üzerinde ortaya çıkan maliyet baskısı, katma değeri yüksek bilgi teknolojilerinin sağladığı gelirler sayesinde azaltılmış ve adeta bu gelirler refah devletinin fonksiyonlarının devam etmesinde can simidi görevini üstlenmiştir. Bu toplumlar için refah hizmetlerinin varlığı, bilgi toplumunun varlığı ile açıklanabilmektedir. Bu dönemde, hatta Avrupa Birliği, bilgi toplumu sürecinde geri kaldığını tespit etmiş ve Lizbon Zirvesi'nde Birliği bilgi toplumuna taşıyacak ve rekabette özellikle Amerika ile yarışabileceği alanlarda araştırma-geliştirme ve yatırım teşviki kararlarını almıştır. İskandinav ülkelerinin yüksek refah harcamaları ile baş edebilmelerinde, formel ve yaşam boyu eğitim anlayışı ile birlikte yenilikçi yaklaşıma sahip ekonomik yapıya ve bilgi işlem-iletişim teknolojilerine yatırım yapan bilgi toplumu karakterine sahip olmaları yatmaktadır.

Refah toplumu ve bilgi toplumu birbiri yerine ikame edilecek alanlar olarak görülmemelidir. Aslında bilgi toplumunun refah toplumunun ihtiyacı olan hizmetleri daha da güçlendirmesi yönüyle aralarındaki ilişki birbirlerini tamamlayıcı özelliğe sahiptir. Refah toplumu ve bilgi toplumu sadece birbiriyle uyumlu değil, ayrıca karşılıklı zorlayıcı etkiye sahip ve biri diğeri için ön şart olarak görülmelidir. Bu doğrultuda, bilgiye dayalı refah toplumu bilgi ekonomisi ile anlamlı bir döngü ve sinerji oluşturmaktadır. Verimliliği yüksek olan bir bilgi toplumu, daha fazla gelişme için gerekli olan bilgiyi zamanında oluşturarak insan kaynağını sağlayan refah devletinin ekonomik temellerini de geliştirir. Bu süreç bir anlamda, uluslararası arenada ormancılığa bağımlı olan Finlandiya tecrübesini özetleyen bilgiye dayalı gelişme modelini açıklamaktadır (Patomaki, 2003: 139).

Çalışmanın konusu olan Finlandiya'nın 1990'lı yılların başlarındaki ulusal ekonomisinin çökmesinden sonra maruz kaldığı sorunların benzerine, refah devleti yapılarına sahip diğer İskandinav ülkelerindeki toplumlar da aynı dönemde karşılaşmışlardır. Ancak bu toplumlar, ülkelerin ekonomik yapılarının bilgi ekonomisine dönüşümlerinin hızla gerçekleştirilmesi ile refah devletinin neden olduğu ekonomik yükü taşımayı başarabilmişlerdir. Bu süreç, başlı başına zor ve riskli olmakla birlikte, refah devleti anlayışının gelişmeyi sosyal olarak kabul edilebilir ve ayrıca halkların hem maliyet hem de faydalarını paylaşacağını kabul etmesi nedeniyle başarılı olunabilmiştir.

Bu çalışma ile refah devletinin hizmet verdiği refah toplumu ile bilgi toplumu arasında güçlü bir ilişkinin nasıl bir sonuç ortaya çıkardığı tespit edilecektir. Ayrıca, bilgi toplumuna geçiş sürecinde refah toplumu özelliğini taşıyan ülkelere biri olan Finlandiya'nın mevcut duruma gerek insan kaynakları gerekse teknolojik olarak nasıl geldiği ve süreçte yaşadığı olumlu ve olumsuzluklardan günümüze dair dersler de çıkarılarak anlaşılmasına çalışılacaktır.

1. Refah Devleti ve Bilgi Toplumu

1.1. Kavramsal Olarak Refah Devleti

Refah devletinin geçmişi 1800'lü yıllara kadar gitse de sosyal harcamalar ilk dönemlerde yavaş bir artış göstermiştir. Birçok ülkede sosyal harcamaları hak edenlerin oldukça az ve nüfusun bir kısmını kapsamaya alıyor olması o dönem itibarıyla anlaşılabilir bir durumdur. Gerçek manada refah devleti kavramı dünya savaşları sonrasında ortaya çıkmıştır. 1960lı yıllar ile beraber, varlıklı demokrasilerdeki sosyal harcamaların ortalaması milli gelirlerin %10'unu aşmıştır. Gerçek artış 1970'li yıllarda olmuş, devamında hizmetler ve bu hizmetlerden faydalanan nüfusun artışı ile asıl sosyal reform dalgası kendini göstermiştir. 1990'lı yıllar ile sosyal harcamaların ortalaması milli gelirin %24'üne yükselmiştir. Ancak, bu durum Amerika'da %15 ve İskandinav ülkelerinde %30'dan fazla olan sosyal harcamalar arasındaki büyük farklılığı gizlemektedir (Esping; Myles 2000). Her ülkenin ve bölgenin kültürü, geleneği, tarihi, gelir seviyesi ve uygulamaları farklı olduğu için tek bir refah devleti tanımından bahsetmek mümkün değildir. O nedenle, farklı yazarlardan refah devletinin anlamı ve rolü ile alakalı birçok farklı düşünce ve fikir ortaya çıkmıştır. En yaygın olan yaklaşıma göre, refah devleti dar ve geniş olmak üzere iki farklı biçimde tanımlanmaktadır. Dar anlamda refah devletinde sosyal amaçlar, sosyal hizmetler ve gelir transferleri yoluyla gerçekleştirilmektedir. Bu genellikle sosyal güvenlik sistemine kayıtlı olan çalışanların faydalandığı bir yaklaşımdır (Esping, 1990). Geniş refah devleti anlayışında ise devlet ekonominin yönetiminde daha etkin bir rol almakta ve sosyal güvenlik şemsiyesi altına sadece çalışanları değil, diğer dezavantajlı kesimleri, gençleri, kadınları, yaşlıları, bir yönüyle toplumun tüm kesimlerini kapsamına almaktadır. Daha genel bir bakış açısıyla Castells "refah devletinin ekonomik gelişmeye bir engel olmadığını" belirtmektedir. Bir yönüyle yeniliğin başlıca kaynağını, "iyi bakılmış zihinsel ve bedensel sağlıklı insanların yetişmesi olarak görmektedir (Castells, İnce, 2004: 50).

19. ve 20. yüzyıllarda endüstrileşme, demokratikleşme, sınıf çatışması, insan hakları ve ekonomik yaklaşım refah devleti sürecini etkileyen ana sebepler olarak gösterilebilir. Refah devletinin piyasa ve endüstrileşmenin sorunları yanında demokratikleşmenin sorunları ile de ilgilendiği şüphe götürmemektedir (Koray, 2003: 62). Bununla birlikte refah devleti kurumları için, demokratikleşmeye ilave olarak çalışanların ekonomik, toplumsal ve politik yaşamlarının dengelenmesi önemli bir hedeftir (Özdemir, 2004: 176). Refah devletinin gelişim sürecini 4 döneme ayırabiliriz. Birinci dönem, yoksulluk yasalarının çıkartılmaya başlandığı sanayi devrimi öncesi yıllardır (1880 öncesi). İkinci dönem, 19. yüzyılda ortaya çıkan ve bütün dünyayı dönüştüren “sanayileşme” dönemidir (1880–1914). Bu dönemi, iki dünya savaşı arasındaki dönem (1914–1945), onu da II. Dünya Savaşı sonrası dönem takip etmektedir (1945–1975). Son olarak, 1975’den günümüze, refah devletinin krizi, küçültülmesi ve yeni yönelimi ile ilgili tartışmaların ardından, refah devletinin “Altın Çağı”nın sona erdiği gelmektedir (1975 sonrası).

1.1.1. Refah Devleti Modelleri

Refah devletleri incelendiği zaman bölgesel, ailevi anlayış, gelişmişlik seviyesi, ideolojik yapı, endüstrileşme, demokratikleşme ve kültürel yaklaşım farklılıklarının uygulamalara yansıdığı görülmektedir. O nedenle her araştırmacının çalışmasında farklı sınıflandırmalar vardır. Ancak bunların içerisinde Esping-Andersen’in “üç farklı refah rejimi” çalışmasının sınıflandırması en çok kabul görmüştür. Buna göre liberal refah modeli (ABD, İngiltere), muhafazakâr model (Fransa, Almanya) ve sosyal demokrat model (İsveç, Finlandiya, Danimarka) olarak sınıflandırılmıştır (Özdemir, 2007: 103). Dünya’da genel olarak böyle bir sınıflandırma varken, refah devletinin ortaya çıktığı ve kurumsallaştığı Avrupa’da ise farklı refah anlayışları görülmektedir. Avrupa ülkelerinde dört farklı refah modelinden bahsetmek mümkündür (Şenkal, Saripek, 2007: 156);

1-İskandinav Modeli, sosyal faydaların herkes için aynı olduğu bu model Nordic model, Sosyal Demokrat model ya da Kurumsal model olarak ifade edilir.

2-Beveridge Modeli, sosyal sorunlar karşısında devletin sorumluluğu olduğunu ve devletin bir sosyal yönetim anlayışı olması gerektiğini savunan sistemdir.

3-Bismark Modeli, Almanya'nın ilk sosyal sigorta yasasının arkasındaki düşünceleri sağlamıştır. Burada sosyal faydalar sadece emek piyasasında bulunanlara verilir. Bu model Merkezi Avrupa, muhafazakâr ya da başarı odaklı model olarak da bilinir.

4-Yardımlaşma Modeli, sosyal sorumluluklar aile içinde ya da mümkün olduğunca aileye yakın olarak çözülür. Güney Avrupa ya da Katolik model olarak da adlandırılır.

Küreselleşme sürecinin ve artan uluslararası rekabetin etkisiyle ekonomik ve sosyal sorunların artan yükü, sosyal politika tercihi değişikliklerine ve refah devletinin yapısal sorunlarının değişmesine altyapıyı hazırlamıştır. Bu doğrultuda, önce refah

sisteminin yapısının ve sınırlarının farklı olduğu bazı Avrupa Birliği ülkelerinde son yirmi yılda çeşitli sorunlar ortaya çıkmış, beraberinde de bu sorunlara yönelik reform yapılması gerektiği gündeme gelmiştir (Şenkal, Sarıipek, 2007: 147). Amerika ve İngiltere'nin liderliğinde kendini gösteren Neo-liberal anlayış refah devletlerinde sağlanan hizmetlerde dönüşümü tetiklemiştir. Bu dönüşüm devletin küçülmesini ve devletin eğitim, sağlık ve güvenlik alanlarında kalmasını hedefleyen neo-liberal politikalar ekseninde gerçekleşmesini hedeflemiştir. Avrupa refah devleti anlayışında, devlet sadece sosyal politikaları belirleyen ve denetleyen bir mekanizma değil, bunlara ilaveten bu politikaları bizzat uygulayan bir işleve de sahip olduğundan, devletin üstlendiği sosyal politika uygulamalarının piyasaya bırakılması gerektiği ileri sürülmüştür.

1.1.2. Refah Devleti Ekonomisine Bir Bakış

1973 ve 1979 sonrasında refah devletinin ideolojik algıları hem Avrupa'da hem de diğer ülkelerde derin bir şekilde değişime uğramıştır. Yaygın olan görüşe göre refah devletinin krize girmiş olduğu kabul edilmiş ve neo-liberaller, kamu varlıklarının özelleştirilmesini ve sosyal harcamaların azaltılmasını önermişlerdir. Bu ideolojik yaklaşımlar daha çok İngiltere Başbakanı ve Muhafazakâr Parti lideri Margaret Thatcher tarafından desteklenmekteydi. 1979 yılında başbakanlığa gelmesi ile refah hizmetlerine yaklaşımında önemli değişiklikler yapacağını sinyali vermişti (Abrahamson, 2009: 6). Hem politik muhafazakârlık hem de liberal ekonomik anlayış, 1980'ler sonrasında en azından Amerika ve İngiltere'de modern devletin yönetiminde yeni bir anlayış olarak kendini göstermiştir.

Küreselleşme refah devletinin geleceği konusunda en önemli unsur olmuştur. Uluslararası rekabete yüksek oranda açık olan ülkelerin sosyal koruma göstergelerinin de aynı oranda yüksek olması, o ülkelerin rekabet yapılarına olumsuz yansımaktadır. Bugün Dünya'daki refah devletlerinin çoğunluğu birçok zorluklarla karşı karşıya kalmaktadırlar. Refah hizmetlerinde öne çıkan Kuzey Amerika ve Avrupa, refah ekonomisindeki farklılığı yaşadıkları değişimlerle göstermektedir. Özellikle Avrupa ülkelerindeki refah sistemleri, vasıfsız çalışanlara olan talebi azaltan yeni teknolojiler ile birlikte artan uluslararası rekabetten dolayı tehdit altındadır. Amerika daha esnek emek piyasasına sahipken, Avrupa daha katı bir emek piyasasına sahiptir ve bu durumda daha fazla işsizlik, yüksek maliyet ve daha az bir vergi tabanı söz konusu olmaktadır (Atkinson, 2008: 3).

Ara ürünlerin düşük fiyatlı ithalatı nedeniyle artan uluslararası rekabet, aynı zamanda Amerika'da ücret farklılıklarının daha da genişlemesine ve Avrupa'da da vasıfsız çalışanların işsizliğinin artmasına (asgari ücret uygulandığı için ücretler üzerinde etki yapmaz) neden olmaktadır. Amerika ve Kıta Avrupa'sı arasındaki istihdam performansındaki farklılığın nedenlerinden biri de, refah harcamalarının giderek büyümesidir. Amerika ve Avrupa arasındaki istihdam açısından en önemli fark, hizmet sektöründeki istihdamın Amerika'da daha yüksek olmasıdır. Amerika'da bireyler arasındaki farklılıkların azaltılması ve refah hizmetlerinin herkes tarafından alınabilmesi, ancak satın alma gücünde artışın gerçekleşmesi ile mümkünken, gelişmiş Avrupa refah devletlerinde ise hala devletin sosyal harcamalardaki ağırlığı söz konusudur.

Nihayetinde refah hizmetlerinin sunulmasında en önemli kaynak olarak toplanan vergiler, ekonominin büyüdüğü ve üretimin arttığı dönemlerde refah devletinin yükünü taşıırken, düşüşte olduğunda ise refah devleti için sorun olmaktadır. Vasıflıların fazla olduğu bir ülkede, ücret farklılıkları daha az, ilgili sektördeki kar oranları daha düşük ve vasıfsızların gerçek ücretleri daha yüksek olmaktadır. Ancak bu seviyeye ulaşılması becerilerin geliştirilmesi ve eğitime yatırımın yapılması ile mümkün olacaktır (Atkinson, 2008: 15).

1.2. Refah Devletinden Refah Toplumuna Geçiş

Ulusal refah devleti modeli, karşılaşılan ekonomik ve sosyal sorunlarla birlikte dönüşüme uğramaktadır. Refah devletinin sosyal ve ekonomik sorumluluk rolünde, merkezîyetçi yaklaşımdan yerele doğru bir yönelim söz konusu olmuştur. Bu yönelim öncelikli olarak piyasaya yönelik olmuş, devamında ise yerel ağırlıklı olarak sivil topluma doğru gerçekleşmiştir. Ancak zaman zaman hem piyasa hem de sivil toplum birlikte, bazen de ayrı ayrı hizmet alımı veya paylaşımı yöntemleriyle refah hizmetlerinin tedarik edilmesi mümkün olmuştur (Kristensen, 2001: 23).

1990'larda sosyal demokrasi ile yönetilen ülkelerde serbest piyasa ile refah devleti uygulamaları arasında alternatif üçüncü bir yolun aranması esnasında, üçüncü sektör olarak sivil topluma yönelim gerçekleşmiştir. Bu anlayış, refah hizmetlerinde yerel toplumların katılımcı yaklaşımlarının sağlanması için yerel toplumlar ve üçüncü sektör kurumlarının aktif olması üzerine kurulmuştur. 1980'lerin sloganı olan "daha az devlet daha çok serbest piyasa" yaklaşımı artık "daha az devlet daha çok sivil toplum" anlayışına doğru yönelmiştir. Öyle ki, bu anlayış refah hizmetlerini hem piyasayı ihmal etmeden hem de devletin rollerinden vazgeçilmeden, devlet ve piyasanın ötesine doğru tetiklemektedir. Bürokratik koruyucu refah devletinden, bireyin daha etkin ve sorumluluk sahibi olduğu yerleşmiş refah toplumuna geçiş sağlanmaktadır. Bir diğer ifadeyle, refah toplumu anlayışında aşağıdan yukarıya işleyen toplumsal dayanışmanın varlığı söz konusudur. Refah devleti anlayışından refah toplumuna geçiş ile sorumlu vatandaşlar ve aktif devlet arasında bir çeşit sözleşme veya işbirliği beklenmektedir.

1.3. Refah Devleti ve Bilgi Toplumu

Refah devleti ve bilgi toplumunun birbiri ile nasıl uyumlu hale getirileceğine dair ciddi bir tartışma olmadığı halde, her ikisinin birbirinin karşıtı olduğu şeklinde yaygın bir intiba söz konusudur. Bununla birlikte, bilgiye dayalı refah devleti düşüncesi veya uygulamaları günümüz ileri seviyedeki refah toplumunun kaynağı olabilmektedir. Bunun esası, bilgi toplumunun özellikleri ile refah devletinin sosyal adalet ve emeğin kolektif korunmasının birbirini beslemesidir. Refah devletinin bilgiye dayalı olması, bilgi toplumunun yenilikçi yaklaşımının getirdiği imkânların kullanılmasına ilave olarak, daha dinamik ağ organizasyonları vasıtasıyla refah devletinin yapılarını yenilemek ve refah amaçlı bilgi teknolojilerinin uygulanmasını sağlamak anlamına da gelmektedir. Bu şekildeki yenilikçilik, kamu

hizmetlerinin verimliliğini artırdığı gibi, refah devleti üzerindeki finansal baskıyı da hafifletmiş olmaktadır.

Özellikle Avrupa, kapitalizmin yapısal krizlerinin altında yatan asıl unsurlarından biri olan bilgi temelli ekonomiyi adapte etmede yetersiz kaldığından, yeni istihdam alanlarını ortaya koymakta zorlanmaktadır. Dolayısıyla bilgi toplumuna doğru yol alınması ile refah devletinin reformu ve gelişim stratejisinde, ekonominin ihtiyacı olan gerekli insan kaynağının sağlanmasında, eğitim, sağlık ve kamu sektörünün modernizasyonunda uzun vadede daha güçlü bir ekonomik ve sosyal düzen ortaya çıkacaktır (Castells, 2004: 17-18). Refah devletinin gelecekte yaşaması, hızlanan yenilikler yoluyla verimliliğin artmasına bağlıdır. Bir yönüyle refah devletinin geleceği ne kadar “Yaratıcı devlet ve yaratıcı toplum” kapasitesine sahip olunabildiği ile orantılı olacaktır (Himanen, 2004: 2).

Küreselleşme ve işin-işyerinin esnekliği için kurumsal şartlar, emeğin gücünün zayıflaması, refah devletinin daralması ve teknolojik gelişmelerin yaygınlaşması ile kendiliğinden oluşmuş oldu. Bir diğer anlamda, bu gelişmeler sanayi sektörünün neden olduğu bir kriz ve Keynesyen uygulamaların ortaya çıkardığı sonuçlardan değildi. Ancak, sistemin yeniden yapılanması önemli seçeneklerden biriydi. Küresel ölçekte geline aşama sadece kapitalizmin yeni bir modelini tetiklemeyle kalmadı, ayrıca yeni sosyal yapının çıkışı içinde katkıda bulunduğu yapısal dönüşümün şartlarını da sağlamış oldu (Castells, 2004: 17-18).

1.4. Bilgi Toplumu

Futurist yazarlardan Alvin ve Heidi Toffler toplumların evrimini tarım, endüstri ve bilgi evreleri şeklinde üç ilerleyici süreç ile açıklamıştır. Bu geçişler, modern toplumun temellerinde devrim niteliğinde değişimler sağlamıştır. Üçüncü dalga olarak nitelendirdiği son dalga bilgi toplumuna geçişi ifade etmektedir. Geline son süreçte, bilgi çağının desteği ile teknolojilerin bir araya geldiği ve entegre olduğu döneme girilmiştir (Althman, 2002: 4). Bu teknolojilerin bir araya gelmesi, yaşam kalitemize sayısız faydalar getirdiği gibi, yenilikçi yaklaşımlar ile birlikte icatlarda da önemli bir artışa neden olmuştur. Bilgiden yeni bir bilgi üreten ve nihai bilgiyi toplum yararına sunan veya ticarileştirebilen bir döngüsü olan yaratıcı bir ekonomide, yeniliklerin kaynağının bilgi ekonomisi ve bilgi teknolojileri olduğu görülmektedir (Florida, 2008). Üretim ve yönetim süreçlerinde bilginin yoğun kullanıldığı, kısa sürede ticarileşebilen yüksek katma değerli ürün ve hizmetlerin üretildiği ve bilgiye erişimin hızlı ve kolay olduğu toplum kısaca bilgi toplumu olarak ifade edilmektedir. Bilgi toplumunun yansımalarını, sadece toplumun bir alanında değil tüm toplumsal alanlarda ve tüm sektörlerde görmek mümkündür.

1.4.1. Bilgi Toplumuun Özellikleri

Bilgi, bilgi çağında bilgiye dayalı ekonominin en önemli faktörü kabul edilmektedir. Bilgi, her ekonomik sektörü canlandıracak çarpan etkisine sahip bir faktördür (Castells, 1998: 338). O nedenle farklı özelliklere sahip sektörlerde bilginin üretime katılmasının yansımaları da farklı olmaktadır. Yani tarım sektörü düşük istihdam seviyesine rağmen yüksek katma değer üretirken, sanayi ve

hizmetler sektörü hem yüksek istihdam hem de yüksek katma değere bilginin üretim ve yönetim süreçlerine katılması ile erişebilmiştir (Castells, 2010: 240). Öyle ki, ekonomik döngü içerisinde bilginin yoğun kullanıldığı hizmetler, uygulamalar ve cihazlar da beraberinde aşağıda listelendiği gibi yaygınlaşmaktadır (Bangemann, 2010: 2);

- Sağladığı faydalardan da anlaşılan en yüksek maliyetli ürünlerden kitle tüketimi için dizayn edilen düşük fiyatlılara,
- Hizmetler sektöründen ticaret sektörüne, belirli bir alıcının belirli ihtiyacına göre üretimden standart düşük bedelli kitle üretimine,
- Bütün sektörlerde kullanılan cihazlar ve verilen hizmetlerde direkt ya da dolaylı faydalanılan aletlere, bilgi teknolojileri entegre olmaktadır. Bu durumda, üretim ve yönetim süreçlerinin tamamında bilgi işlem ve iletişim cihazları tamamlayıcı parça (integral part) olarak kullanılmaktadır.

Bilgi toplumunun ana girdisi olan bilgi, nüfuz ettiği her alanı ya değiştirmekte ya da dönüştürmektedir. O nedenle politika üretkenlerin de artık bilginin sıradan bir faktör olmadığını, ayrıca yenilik, yeni bir bilgi üretme, eğitim, sosyal ve politik söylemde önemli bir girdi olduğunu göz ardı etmemeleri gerekmektedir. Ayrıca bilginin çok fazla metalaşması ile gizlilik ve mahremiyetin korunması zorlaşmakta ve sosyal değerler zayıflamaktadır (Burkett, 2000: 692). Bununla birlikte politika yapımcıların da bilgiye ulaşmada önemli bir araç olan internetle ilgili benimsedikleri olumlu veya olumsuz politikaların bilgi toplumu üzerinde önemli etkileri olduğunu bilmeleri gerekmektedir (Samuelson, 1999: 15).

1.4.2. Bilgi Toplumuna Geçen Ülkelerde Genel Durum

Castells, birçok liberal yazarın aksine, Avrupa'nın refah devletini korumasının, rekabet gücü açısından avantaj yarattığını düşünmektedir. Daha kaliteli bir işgücü, toplumsal istikrarla birlikte hem özel sektör hem de kamu hizmetleri için geniş bir piyasa oluşturulmasını sağlamaktadır. Teknolojik yenilik ve refah devletinin bileşimine dayanan Fin modeli, bu ülkeyi dünyanın rekabet gücü en yüksek ülkesi haline getirmiştir (Castells & Ince, 2004: 156). Bu model bir karma model değil, piyasa ekonomisi varlığı ile birlikte kamusal olarak korunan bir toplum modelidir.

Amerika hala dünyada önemli bir güç olmakla birlikte, 1970'lerden beri artan oranda tek yanlı güç karakterine bürünürken diğer ülkeler ile paylaşılmış değerlerle uyumlu rekabet etmemektedir. Amerika'da en fazla ve değerli bilginin üretildiği Silikon Vadisi Bölgesi'nde sosyal adaletsizlik ve dışlanma da hızla artmaktadır. Bu sürecin, bilgiye dayalı toplumun küresel trendlerinden kaynaklandığı vurgulanmaktadır (Patomaki, 2003: 140). Bu küresel trend ile bilgiye dayalı ekonomiye değer üretenler sisteme entegre olabilirken, değer üretemeyen ve değer taşımayanlar dışlanma riski ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Bu anlayış beraberinde, fakirliğe, kutuplaşmaya, gelir eşitsizliğine ve artan şekilde sosyal adaletsizliğe de yol açmaktadır (Castells & Himanen, 2004: 6).

Amerika’da özellikle gelişmiş bölgelerdeki farklılıklar dikkat çekerken, Finlandiya’nın bilgi toplumuna doğru evrimi, sosyal adaletsizlik ve dışlanmanın azalması ile birlikte devam etmektedir. Bu anlamda Finlandiya’nın, hem bilgi toplumuna evrilirken hem de refah devletinin fonksiyonlarından taviz vermeden tüm bölgelere refah hizmetlerini ulaştırabilmesi başarı olarak görülmektedir. 1990’lı yılların ilk dönemlerindeki derin durgunluktan dolayı bazı sorunlar olsa da, Finlandiya ekonomisi 1996-2000 arasında çok dinamik bir süreç yaşadı ve sosyal şartlar hem ABD hem de diğer gelişmiş ülkelerden daha istikrarlı bir yapıya dönüştü. Finlandiya hem ABD kadar rekabetçi, hem de sosyal ve ekonomik olarak daha eşitlikçi ve katılımcı bir yapıya sahiptir. Patomaki, bu duruma eleştirel bir biçimde bakarak, “Finlandiya’nın refah toplumu ve bilgi toplumunu temsilde model” olduğu anlayışının problemleri bir yaklaşım olduğunu, neden olarak ise Finlandiya’nın ya Brüksel ya da Washington tarafından empoze edilen kuralları kabul ettiği tezine dayandırmaktadır (Patomaki, 2003: 140). Hatta Finlandiya’da 1990’lı yıllardan sonra birkaç uluslararası şirketin büyümesi ile belli işadamlarının sermaye sahibi olduğunu, büyük çoğunluğun ise aynı oranda gelir sahibi olmadığını ileri sürmektedir.

2. Finlandiya’nın Refah Devleti Özellikleri

2.1. Genel Olarak İskandinav Refah Modeli

II. Dünya Savaşı sonrası süreçte İskandinav refah modeli uluslararası alanda dikkat çekmiştir. 1950 ve 1960’lı yıllarda İskandinav ülkelerinin hızla yükselen yaşam standartlarını, cömert refah devleti oluşumu ile birleştirebilme yeteneğini göstermesi başarı olarak değerlendirilmiştir. Ancak, 1970-1990 arasında düşük büyüme ve makroekonomik problemler İskandinav modelini tartışmaya açmıştır. Öyle ki, Finlandiya’nın milli geliri 1930 büyük depresyon döneminin altına düşmüştür (Euforia, 2004: 7). Ancak 1990’lar sonrasında makroekonomik performanstan dolayı İskandinav modeli uluslararası alanda tekrar ilgiyi çekmeyi başarmıştır. 2008 yılında ortaya çıkan finansal krizde en büyük 4 İskandinav ülkesinin kamu maliyesi birçok Avrupa ülkesinden daha güçlü kalabilmiştir. Evrensellik ilkesi üzerine oturmuş cömert refah devleti, yüksek vergilerle finanse edilen kamunun sağladığı hizmetler ve hane halkına sunulan cömert transferler, yine aynı şekilde cömert sosyal koruma sağlamanın yanı sıra, emek piyasasının düzenlenmesinde emek piyasası aktörlerine önemli rollerin verildiği bir İskandinav modelinin ortaya çıkmasına neden olmuştur (Valkonen & Vihriala, 2014: 17). Aynı zamanda, İskandinav ülkelerinde ar-ge, eğitim ve çocuk bakımının dâhil olduğu yüksek seviyedeki beşeri sermaye yatırımının yanında, hem ticari olarak liberal bir ekonomi hem de teknolojik değişime açık toplumsal bir yapı olmuştur.

İskandinav refah modelinin temelinde yatan temel ilke koşulları yerine getiren tüm vatandaşlara çalışma ya da aile durumuna bakılmaksızın yardım yapılmasıdır. Sistem herkesi kapsamakta, evrensel anlayışa sahip ve yardımlar bireylere verilmektedir. Öyle ki evli kadınlar eşlerinden bağımsız haklara sahiptir. Hastalık ve işsizlik sigortasından faydalanma hakkı ise, sendika üyeliğine ve katkı payı ödemeye bağlıdır. Bununla birlikte, mali yük hala devlet tarafından karşılanmakta ve finansman genel vergilerden sağlanmaktadır (Şenkal & Sariipek, 2007: 158).

İskandinav modeli kişi başı yüksek gelir, yüksek istihdam, adil gelir dağılımı ve cinsiyet eşitliği gibi konularda ileri seviyede uygulamalar ve standartlar sunmaktadır. 1975 ile 1995 arasında Danimarka, Norveç, İsveç ve Finlandiya'da makro ekonomik krizler ortaya çıkmış, ancak 1990'lar sonrasında sıkı ekonomik reformlarla olumlu gelişmelerin ortaya çıktığı bir trend başlamıştır. Norveç'te doğal gaz ve petrol gelirleri devlet gelirini artırmış ve oluşturulan fon yeni nesillerin faydası için kullanılmaya başlanmıştır. Danimarka, İsveç ve Finlandiya krizden sonra bozulan kamu maliyesini sağlamlaştırmışlar ve sonrasında yaşanan nüfusun karşılaşılabileceği ve neden olabileceği sorunları çözmeye yönelik tedbirler almışlardır. Piyasalar, hem ürünler hem de hizmetler için daha liberal hale getirilerek daha fazla rekabete açılmıştır. Emek piyasasında, Norveç dışında nispeten daha az cömert olan işsizlik ödenekleri ile birlikte, 4 büyük ülkede aktif emek piyasası politikalarına daha fazla vurgu yapılmıştır. Ücret belirleme süreçleri daha yerel olmaya başlamış ve özellikle Danimarka ve İsveç'te örnek pazarlık (pattern bargaining) kalmış olsa bile, bu yeni süreç bireyler için daha fazla esnekliğe yol açmıştır (Valkonen & Vihriala, 2014: 18).

İskandinav refah devletlerinde evrensel gelir garantisi söz konusudur ve çocuklar, engelliler ve yaşlılar için oldukça gelişmiş hizmetler sunulmaktadır. Gelir garantisinin sağladığı geniş ve cömert güvenlik ağı, yoksulluğa karşı etkili bir güvence olarak değerlendirilmektedir. Aktif istihdam politikaları uzun süreli işsizliği azaltmak amacıyla uygulanmaktadır. Bakım hizmetleri ise ailelere iki yönlü fayda sağlamaktadır. Bu hizmetler kadınların, hem çocuk ve hem de kariyer sahibi olmalarını sağlarken, istihdam oranlarının da artmasına neden olmaktadır (Şenkal & Sarıipek, 2007: 160).

Gelir dağılımı konusunda İskandinav ülkeleri iyi durumdaki Gini katsayıları ile belli bir grubu temsil etmektedir. İskandinav ülkelerinin ortalama 0,25 olan Gini katsayısı, Güney Avrupa'da 0,32 ve Amerika'da ise 0,48 olarak gerçekleşmiştir. İskandinav bölgesine en yakın Gini katsayısı ise 0,28 ile Kıta Avrupa'sı olmuştur. İskandinav ülkelerinde istihdam oranları da %70-80 aralığında birbirine yakın ve yukarıda kıyas edilen bölgelerden de yüksek oranlara sahiptir. Bu benzerlikler toplam çalışma saatlerine gelince farklılıklar göstermektedir. Danimarka ve Norveç'te 1400 saat/yıl iken, İzlanda'da 1700 saat gerçekleşmektedir (Valkonen & Vihriala, 2014: 22). Ayrıca kadınların özellikle kısmi süreli iş ve çalışma imkânlarından dolayı, istihdamda kadınların yüksek oranlara sahip olduğu görülmektedir. Kadınların istihdama katılımı oranı açısından en az %70'lik oranlara sahip bu ülkeler, dünyada ilk sıralarda yer almaktadır (Teow, 2014: 2). Özellikle Finlandiya'da 1960 ve 1970'li yıllarda feminizm ve eşitlik politikaları kadınların çalışma hayatına katılımını sağlamış ve sosyal ve ekonomik bağımsızlıklarını artırmıştır. Danimarka 1990'larda en az ABD kadar bir ekonomik büyüme sağlamıştır. Bunun yanında işsizlik oranı ABD'den daha düşük bir oran olan % 5 olmuştur. Aynı zamanda, çalışma çağındaki nüfusun %75'inin bir işi vardır (Euforia, 2004: 11). Bu oran ABD'den daha yüksektir. Dolayısıyla İskandinav ülkelerinin yakaladıkları seviye, günümüzde bilgiye dayalı ekonomik büyüme ve yeni iş sahalarının açılması ile yüksek sosyal refahı bağdaştırmanın mümkün olduğunu göstermektedir.

2.2. Finlandiya'nın Ekonomik Durumu

Finlandiya 1990'lı yılların başında hem Sovyet Blok'unun dağılması ve hem de genel ekonomik kriz nedeniyle düştüğü kötü durumdan yeni bir ekonomik model benimseyerek çıkmayı başarmıştır. Fin bilgi toplumu olarak ifade edilen bu modelde, ihracatın artışı ve yüksek teknolojinin geliştirilmesi yönündeki hedefler önemli bir role sahip olmuştur (Euforia, 2004: 7). Finlandiya İskandinav ülkeleri içerisinde refah devletine en geç geçen ülkedir. Bunun nedeni Fin toplumunun diğer ülkelere özellikle İsveç'e göre refah devleti uygulamalarına geçişte hem politik hem de ideolojik olarak daha zayıf olmasıdır (Kettunen, 2010: 2). Ancak bu eksiklerine rağmen kısa bir süre içerisinde aldığı mesafe ile gelişmiş ülkelere yetişen Finlandiya, Birleşmiş Milletlerdeki teknolojik gelişme indeksinde ilk sırayı almış ve 2003 yılında Dünya Ekonomi Forum'u tarafından en rekabetçi ekonomi olarak sınıflandırılmıştır. 2014 yılında akıllı yatırım ve kamu-özel sektör işbirliği gibi kriterlere göre yapılan değerlendirmeye göre ise 2008 krizine rağmen Almanya, Japonya ve İngiltere'yi geride bırakarak en rekabetçi ülkeler arasında üçüncü sıraya oturmuştur (WEF, 2014: 12). Ayrıca, Finlandiya'nın 2011 sonrasındaki 3 yıl içerisinde sosyal koruma harcamalarının ortalama seviyesi milli gelirin % 30'u ile Avrupa Birliği ortalamasının üstünde gerçekleşmiştir (OSF, 2014: 65).

Finlandiya'da teknolojik gelişme ve ekonomik büyüme hükümet tarafından aktif olarak yönetilmiştir. Finlandiya, Silikon Vadisi modelinin tersine, üniversitelere kaliteli ve ücretsiz destekler sağlamaktadır. Bununla birlikte, statüsünü dikkate almadan herkese açık olan genelde ücretsiz sağlık hizmetleri, evrensel işsizlik ve emeklilik güvencesi ve kamuya ait düşük bedelli çocuk bakım sistemleri ile geniş kapsamlı refah devleti özelliklerine sahiptir (Himanen & Castells, 2004: 49).

Finlandiya bilgi ve iletişim sektöründe, 3000'i bulan şirket sayısı ile piyasaya yönelik yenilikleri desteklemektedir. Her ne kadar bunların yalnızca 300'ü Nokia için çalışmış olsa da, aynı zamanda uluslararası düzeyde katma değeri yüksek yenilik ve üretim yapanlar da mevcuttur (Castells & Ince, 2004: 48). Finlandiya'nın birçok şehrinde kurulan teknopark benzeri alanlarda, yeni ürün ve hizmet üretim arayışları ile yoğun bir şekilde uğraşmaktadır. Ayrıca, Nokia gibi firmaların ülkede yaygın olmaması bir sorun olarak değerlendirilmektedir. Ancak Finlandiya'nın teknolojik büyümesini tehdit edecek olan başlıca etken, Nokia gibi firmaların az olması değil, Fin gençliğinin bilim ve teknolojiye ilgisinin azalmasıdır.

Finlandiya 1995-2007 arasında toplam faktör verimliliği açısından yüksek oranlarda verimliliğe sahip olmuştur. Bilgi teknolojileri sektörü verimliliğin bu dönemde yüksek olmasında en önemli rolü oynamıştır. Buna rağmen İskandinav bölgesinde bulunan Norveç ve Danimarka aynı dönemde daha az verimlilik artışlarını gerçekleştirebilmişlerdir (Valkonen & Vihriala, 2014: 36). Özellikle Finlandiya'da bilgi teknolojileri sektörü çalışanlarının verimliliğinin yüksekliği ile öne çıkarken, diğer sektörlerde aynı verimliliğin olmaması ise önemli bir sorun olarak değerlendirilmektedir (Euforia, 2004: 8).

Finlandiya refah sistemi, ulusal ekonomik sistemin çerçevesi içerisinde oluşturulmuştur. Farklı aktörler veya güçler gelişmeyi etkilemiştir ki bunlar kısaca 3 gruba ayrılabilir. Birincisi, kar arayan kurumların etkin olduğu ekonomideki yapısal değişimdir. Tarım toplumundan sanayi toplumuna ve sonrasında hizmet sektöründeki büyüme refah devletinin gelişmesinde etkin bir faktör olmuştur. Diğer önemli faktörler politik gruplar, bürokratlar, kamu çalışanları ve devletin yönetim anlayışıdır. Sonucu olarak ise refah devleti reformlarına destek veren ya da karşı çıkan sivil toplum, çeşitli menfaat ve baskı gruplarıdır. Farklı alanlardaki bu gruplar diğer refah devletlerinde olduğu gibi Finlandiya refah devletinde de zaman zaman farklı beklentileri, rolleri ve hedefleri ile etkin olmuşlardır (Fellmann, 2008: 4).

2008 finansal krizinden olumsuz etkilenen Finlandiya'nın 2013 yılında ihracatı %20 azalmış ve dış ticareti kriz öncesinde %4 fazlalık verirken kriz sonrasında %1 açık vermiştir. Hem ormancılık hem de bilgi işlem ve elektronik sektörü zor günlerini yaşadığından üretim düşmüş ve ülkenin rekabetçi yapısı kötüleşmeye başlamıştır. İhracatın ve üretimin düşmesine paralel, birim işçilik maliyetlerinin diğer Avrupa ülkelerinden daha hızlı yükseldiği görülmüştür. İşçilik maliyetlerinin getirdiği olumsuzlukları azaltmak ve beraberinde dünyanın en rekabetçi ekonomilerinden biri olmayı devam ettirebilmek için, Finlandiya'da sosyal partnerleri ile önemli anlaşmalar yapılmıştır. Anlaşmaya göre, gelecek 2 yıl ücretlerin düşük oranlarda artırılmasıyla artan işçilik maliyetlerinin olumsuz etkisinin azalması ve ihracatta iyileşmesinin sağlanması hedeflenmektedir (Gurria, 2014).

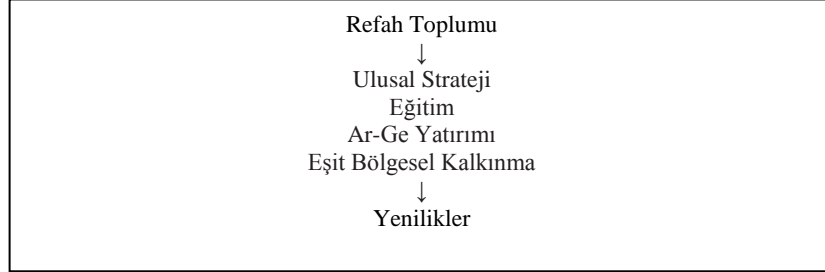
Fin toplumu, kimliklerini oluşturma hususunda kısa ancak mücadeleciler bir tarihi geçmişleri olduğu için, gelecek odaklıdır. Ayrıca gelişmelerinde çalışmayı önemseyen protestan ahlakın etkili olmasının yanında, toplumsal olarak gelişmeye, yeniliklere açık ve homojen olmaları başarılarını olumlu etkilemiştir (Euforia, 2004: 11). Bununla birlikte, birçok gelişmiş ve gelişmekte olan batı topluluklarının sahip olduğu yapısal işsizlik, fazla yüksek vergiler, küresel ekonomi etkisinde kalma, çok kültürlüğe yönelik ihtiyaç ve Protestan iş ahlakının etkisini kaybetmesi gibi sorunların kısmen ortaya çıkmasıyla beraber var olan toplumsal avantajların da zayıfladığı görülmektedir (Oiva, 2002: 200).

2.3. Finlandiya Refah Devleti

Finlandiya bilgi toplumu modelini üstün kılan avantajlarının yanında, ayrıca yüksek yetenek özelliklerine sahip nüfusu, varlıkların eşit dağılımı, altyapıda yüksek yatırımları ve sağlık alanında etkinliği ile de öne çıkmaktadır. Fin toplumu dinamik yapısından dolayı sürekli yenilenme ve gelişme hedefini taşımaktadır. Hem toplumsal beklentilerin karşılanması hem de ülkenin geldiği seviyenin devamı için, Finlandiya'da ar-ge için yüksek miktarda harcamalar yapılmakta ve yüksek kalitede altyapı da sunulmaktadır. Gelişme odaklı faktörler, sunulan sosyo-ekonomik imkânlar ve yeniliklere ilave olarak her bölgede yaygın kamu hizmetlerinin mümkün hale getirilmesi Fin toplumunu rekabete açık bir ortama yönlendirmiştir (Euforia, 2004: 12). Dolayısıyla Finlandiya'da bireylerin zihinsel ve bedensel sağlığını etkileşim halinde olduğu diğer unsurlarıyla önemseyen refah

toplumu ile sürekli gelişmeyi hedefleyen ve yenilikçi odaklı olan bilgi toplumu yapısı, birbirini engelleyen değil destekleyen ve uyumlu olan süreçler şeklinde işlemektedir.

Tablo 1: Finlandiya Bilgi Toplumu Modeli

Kaynak: Euforia, 2004: 12

Sistem ücretsiz olmasının yanında, sistemde refah haklarının vatandaşlık üzerine kurulması ve kişilerin gelirlerinin refah hizmetlerini almalarında öncelikli bir kriter olmaması gibi evrensel normlardan oluşmaktadır. Refah hizmetlerinin kaynağının ağırlıklı olarak kamusal olması ve kamu tarafından sağlanması ise diğer göze çarpan özelliktir. Tüm okullar ve sağlık hizmetlerinin % 76'sı kamu tarafından sağlanmaktadır. Bu özellikler dikkate alındığında Finlandiya refah modelinin diğer refah devletlerine göre daha çok “kurumsal” ve “sosyal demokrat” olduğu anlaşılmaktadır.

Finlandiya 1990'lı yılların başından itibaren, geleneksel üretim anlayışından teknoloji ve yenilikçi odaklı yaklaşıma hızla geçişle ekonomide uluslararası arenada başarılı olmuştur. Finlandiya Avrupa'da en yenilikçi ülkelerden biri olarak İsviçre'nin ardından 2. sırada gelmektedir. Finlandiya yenilikçi yaklaşıma sahip olan toplum yapısından dolayı hem yeni teknolojileri adapte etmekte hem de üretmekte öncü ülkelerden birisi olmuştur (WEF, 2012: 3). Bu başarıya rağmen küçük bir devletin yüzleşebileceği sorunlarla karşı karşıyadır. İç pazarda yüksek talep olmadığı için, uluslararası piyasalarda başarılı olunan bir sektörde pazar kaybı olunca ülke ekonomisi bundan olumsuz etkilenmektedir. Finlandiya nasıl ki Sovyetler dağıldığında önemli sıkıntılar yaşadysa, son yıllarda da Nokia'nın uluslararası pazar payını kaybetmesi ile Fin ekonomisinde sıkıntılar ile karşılaşmaktadır (Pyoria, 2003: 64). O nedenle Finlandiya firmaları, ülke nüfusunun azlığı ve dolayısıyla ürün ve hizmete olan iç talebin yetersizliğinden, uluslararası pazarlarda varlıklarını devam ettirmek ve başarılı olmak zorundadırlar.

Finlandiya İstatistik Kurumunun verilerine göre, 2000 yılındaki sosyal harcamalar (yaşlılık, sakatlık, çocuk ve aile, işsizlik, sosyal koruma, yönetim) 33,142 milyar Euro ile milli gelirin %25,1'ine denk gelirken, 2008 yılındaki 48,572 milyar Euro milli gelirin %26,4'üne denk gelmektedir (Stat, 2010). Oran biraz artsa da harcama miktarının %50 civarında artış göstermesi, hem ekonomide yaratılan katma değer ile artan milli gelir hem de artan milli gelir ile beraber sosyal harcamaların da önemli bir oranda artırıldığı görülmektedir.

Finlandiya’da tabana yayılmış bilgi toplumuna dayanan refah sistemi, sosyal adaletsizliği ve dışlanmayı düşük seviyelere indirmektedir. 1966 yılında Gini katsayısı 0.318 olan Finlandiya’da, 1970’de 0.270, 1980’de 0.206 ve 1990’da 0.204 oranı ile giderek daha iyileşmiş olduğundan gelir dağılımında adaletsizliğin azaldığı görülmektedir. Aslında bu oranlar, Finlandiya’da yaşanan bu sürecin Patomaki’nin savunduğu gibi bir illüzyon olmadığını ifade etmektedir (Patomaki, 2003: 139). Öyle ki ABD’deki endüstri toplumundan bilgi toplumuna geçiş sürecinde birçok trend tersine dönmüş olup, sosyal adaletsizlik ve sosyal dışlanma çok yüksek seviyelere çıkmıştır.

Finlandiya 1990-1993 arasında, komünist sistemin çökmesi neticesinde büyük bir pazarı kaybettiği için ekonomisinde ciddi bir durgunluk ve düşme yaşamış, milli gelir %13 azalmış ve işsizlik %3,5’ten %17’ye çıkmıştır. Küresel etkilerin getirdiği bu krizden kurumsal dönüşümlerle çıkmayı başaran Finlandiya, sosyal devletin gerekli gördüğü hizmetlerden hiç taviz vermemiş ve daralmaya gitmemiştir. Sadece 1990’lı yılların sonlarında gelirdeki eşitsizliğin artması, zayıf kesimlerin uzun süren işsizliğine ve varlıklıların sermaye gelirine bağlanılmaktadır (Castells & Himanen, 2004: 84). 1998 yılında Finlandiya’da Gini indeksi 0,245’i gösterirken 1990’daki 0,204 ile arasında ciddi fark ortaya çıkmamıştır. 1998 yılında ABD’nin Gini indeksi 0,419 iken, bu oran bilgi toplumuna geçmediği 1960’lı yıllardaki oranından çok daha yukarıdadır. Bilgi toplumuna geçilmeyen 1966 yılında Finlandiya’da Gini indeksi oranı 0,318 iken, bilgi toplumu sürecinde 1998 yılında 0.245 oranı ile oldukça düşüktür (Castells & Himanen, 2004: 85). Bu rakamlar uluslararası küresel piyasaların baskılarına rağmen, Finlandiya’nın bilgi toplumunu cömert bir refah devleti anlayışı ile birleştirdiğini göstermektedir.

2.4. Finlandiya Bilgiye Dayalı Refah Devleti Modeli

Ekonominin rekabetçi yapısını ve verimliliğini devam ettirerek firmaları ülke içinde tutmak mümkün olmaktadır. Öyle ki ülke içinde yüksek verimlilik var ise, yüksek emek getirisi sayesinde sosyal maliyetler karşılanabilecektir. Aksi takdirde, firmalar daha az verginin olduğu bölgelere taşınmak durumunda kalacaklardır. O nedenle en temel seviyede refah devleti ve bilgi ekonomisi birbirini beslemek ve desteklemek için beraber varlıklarını devam ettirmelidirler. Ancak, başarılı bir bilgi ekonomisi, cömert bir refah devleti için gerekliliktir. Bununla birlikte, güçlü küresel bir refah boyutu olmaksızın, bilgi ekonomisi aşırı derecede dalgalı olacak ve hayatına devam edemeyecek olması nedeniyle sert muhalefete maruz kalacaktır.

Bilgiye dayalı refah devleti konsepti, daha dinamik ağ (network) organizasyonları vasıtasıyla refah devleti yapılarının yenilenmesi düşüncesini de içermektedir. Refah devleti yapılarının endüstri ve bilgi çağı arasındaki ikilemlerinin, dinamik bir ekonomiyi küresel trendden daha çok sosyal adalet ve emeğin korunması ile birleştiren ve bilgi teknolojilerinin bilinçli sosyal kullanıcılarını geliştiren bilgiye dayalı refah devleti anlayışı ile aşılması kolay olacaktır.

Uzun süreli sosyal ve ekonomik istikrar yanı sıra ampirik gözlemler ve veriler, Finlandiya modelinin küresel trendden daha güçlü olarak emeğin kolektif güvenliği ve sosyal adalet ile birlikte bilgiye dayalı dinamik bir ekonomiyi birleştirdiğini

kanıtlamaktadır. “Bilgiye dayalı refah devleti” tanımlamasıyla, refah devletinin bilgi ekonomisi ile anlamlı bir döngü içinde olduğu ifade edilmektedir (Castells & Himmanen, 2004: 87). Her iki unsur ilk bakışta birbiriyle ilgisiz ve farklılıklar içeriyor gibi görünse de aralarında önemli bağlantıların varlığı söz konusudur. Öncelikle bilgi toplumu verimliliği geliştirerek üretim artırımını ve piyasaya katılımını sağladığından refah devleti için finansal imkânlar oluşturur. Vergi geliri olmaksızın, toplum ve devlet refah devletini finanse edemez. Artan verimlilik olmadığı takdirde ise, vergiler halkın kabul edebileceği oranlardan çok yüksek olabilir. O nedenle, bilgi toplumunun refah devletinin maliyetlerinden daha hızlı büyümesi gerekmektedir.

1990'ların sosyal ve ekonomik sıkıntılarında Finlandiya o zamana kadar gerektiğinden daha fazla bilgili ve becerili işgücüne ihtiyaç duymuştur. Günümüzde ise işgücünün becerilerini geliştirmesi ve yenilemesi ile kamu tarafından desteklenen araştırma enstitüleri ve özel kurumlar arasındaki kapsamlı ve sistematik işbirliğine vurgu yapılırken, Finlandiya ar-ge ve eğitime yatırım yapmaya devam etmektedir. Böylece Finlandiya yer altı kaynaklarından beslenen büyüme modelinden, refah ve istihdam politikalarından sapmadan bilgi yoğun üretim modeline geçmeyi başarabilmiştir (Pyoari, 2005: 87).

Finlandiya'da bilgi ve iletişim teknolojilerinin sunduğu avantajlar sayesinde ülkenin kırsal bölgelerine kadar hizmetler götürülmektedir. Bununla birlikte yönetimde yerelleşmeye o kadar önem vermektedir ki, anayasalarında yerel yönetimlerle ilgili vurgular öne çıkmaktadır. OECD ülkeleri içinde merkezi otoriteden uzak olan ülkelerden biri olan Finlandiya'da milli gelirin %20'den fazlası yerel yönetimlerce kullanılmaktadır. O nedenle yerel yönetimler her alanda hizmetleri optimize etmekte kritik bir rol oynamakta ve her geçen yıl harcamaları daha da artmaktadır (Gurria, 2014). Ayrıca bilgi teknolojileri sayesinde, birbirine uzak farklı bölgelerde var olan emek piyasalarında emek arz ve talebinin eşleştirilmesi ile istihdam ve işsizlik sorunu da kısmen azalmaktadır (ALFRA, 2008: 4).

Sosyal alanda yapısal bir değişim Finlandiya'nın önünde durmaktadır. Ülkede refah fonksiyonları, yüksek seviyeli işgücünün ve son yıllarda ihtiyaç duyulan değişime uyum sağlayabilecek bireylerin yetişmesine yardım etmiştir. Öte yandan küreselleşen piyasaların vergilerin düşürülmesi, sosyal harcamaların kısılması gibi beklentileri, refah devletinin fonksiyonlarını aksatmaktadır. Ancak Finlandiya'nın ekonomik ve sosyal başarısında etkin, güçlü ve evrensel refah fonksiyonlarının etkisi göz ardı edilemez. Finlandiya gelecekte, refah seviyesini artırma yolunda daha az kaynaklarla daha çok başarıyı gerçekleştirmeye, yani bilgi toplumunun gereklerini daha da fazla toplum hayatında hâkim kılmaya çalışacaktır (Pyoari, 2005: 87).

2.5. Finlandiya'da Bilgi Teknolojisinin Sosyal Amaçlı Kullanımı

Bilgiye dayalı refah devleti kavramı, bilgi teknolojilerinin sosyal amaçlı kullanımı ve daha çok dinamik network organizasyonu vasıtasıyla refah devleti altyapısının desteklenmesini kapsamaktadır. Finlandiya refah devleti anlayışı, toplumun kütüphanelere, okullara, sağlık hizmetlerine ve benzeri diğer kamu hizmetlerine

ulaşımı garanti etmiştir. Bu amaçla Finlandiya, bilgi işlem ve iletişim teknolojilerini hem kırsalda hem de merkez etrafında yaşayanların refah hizmetlerine ulaşmalarını sağlamak amacıyla kullanmıştır. Örneğin, bilgi teknolojileri kullanılarak sanal sağlık merkezleri vasıtasıyla sağlık hizmetleri sunulabilmektedir (Euforia, 2004: 7). Bu anlamda, Finlandiya'nın her bölgesinde yüksek kalitede altyapının oluşması ve geliştirilmesi hedefi hem refah devleti hizmetlerine destek sağlamakta hem de refah toplumunun devamını temin etmektedir. Tüm vatandaşlara eğitim fırsatları, sağlık hizmetleri ve kaliteli diğer temel hizmetlerin sunulması, refahın artmasında ve ekonomik rekabetin gelişmesinde merkezden çevreye tüm potansiyel kaynakların kullanıldığı bir zemin oluşturmaktadır.

Finlandiya bilgi teknolojilerinin sosyal amaçlı kullanımının gelişmesindeki ana kaynak, Finlandiya bilgi toplumu stratejileridir. 1993-94 yıllarında yazılan ilk strateji ile sosyal amaçlar doğrultusunda ekonomik ve teknolojik gelişmeye vurgu yapılmıştır. 1995 yılında ise hükümet refah devletini aşağıdaki hedeflerle desteklemeyi hedeflemiştir (Doupi, 2007: 13).

- Tüm kütüphane ve eğitim kurumlarının bir network altında olması,
- Bilgi teknolojilerinin eğitimde kullanılması (uzaktan eğitim dahil),
- Net okur - yazarlığı artırılması,
- Yaşlılar için bilgi teknolojilerinin kullanımının yaygınlaştırılması,
- Refah kümelerinin oluşturulması.

2.6. Finlandiya Sağlık Hizmetleri

Sağlık hizmetleri refah devletinin en önemli fonksiyonlarından birisidir. Yeni bilgi teknolojileri sağlık hizmetlerinin iyileştirilmesinde birçok imkânlar sağlayabilmektedir. Sosyal ve Sağlık İşleri Bakanlığı'nca, 1996 yılında ilk ulusal bilgi teknolojisi stratejisi kabul edilmiş oldu. Refah Araştırmaları ve Geliştirme Ajansı olan Stakes adlı kuruluş, Bakanlık altında otonom bir enstitü olarak çalışmaktadır. Bu kurumun 2007 yılındaki gelişme raporunda en ilginç ve yeni vurgularından biri yaşlı ve sağlık hizmetlerinde bilgi teknolojilerinin kullanımı olmuştur (Doupi, 2007: 12). Emeklilik sonrası kendi evinde yaşamının sonuna kadar yaşayabilme, sağlıkta yetişkinler gibi sosyal networklara ve hizmetlere ulaşabilme düşüncesine dayanan bağımsız yaşamayı desteklemek için bilgi teknolojileri ile entegre yeni teknolojilere ihtiyaç vardır.

Finlandiya birçok OECD ülkelerinin çoğundan daha hızlı bir şekilde nüfus yaşlanması sorunu ile yüzleşmektedir. Yapılan projeksiyonlar, %30 oranına sahip olan 65 yaş üstünün 2030'lu yıllarda %40'lara çıkması beklenmektedir. Emeklilik harcamalarının milli gelire oranı 1980'lerde %3,5 iken 2009 yılında %9'a yükselmiştir. Bu oranın 2030 yılında %3 daha artması beklenmektedir (Gurria, 2014). Nüfusun yaşlanma trendi ülkenin emeklilik sistemi ve sağlık hizmetlerinde önemli sıkıntıların olabileceğine işaret etmektedir.

Finlandiya'da sağlık hizmetleri refah hizmetlerinde çok önemli bir yere sahip olduğundan sosyal işler ve sağlık hizmetleri aynı bakanlıkça yönetilmektedir. Bu

önemin sonucunda sağlık harcamaları refah hizmetleri içerisinde önemli bir yer tutmaktadır. 2010 yılından sonra ekonomide kısmi olarak sorunlar olsa bile, sağlık harcamaları 2011 yılında bir önceki yıla göre %3 artmış ve kişi başı sağlık harcamaları 3165 Euro olarak gerçekleşmiştir. Aynı şekilde ayakta tedavi edilenlerin sayısı 2000'lerde %47 oranında artış göstermiştir (OSF, 2014: 67).

2007 yılındaki STAKES'in raporu, hareketliliği kolaylaştırmak amacıyla bilgi toplumu perspektifine uygun yeni tavsiyeler yapmaktadır. Şehir planlamasında trafik ışıklarında yayaların karşıdan karşıya geçerken hızlarını ölçerek ona uygun süreyi kullanan sistemlerin geliştirilmesi, bu yaklaşıma bir örnek verilebilir. Makro Pilot Projesi (The Macro Pilot), normalde hastanede kalması gereken hastalar için gelişmiş ev bakım hizmeti gibi (teknoloji yardımı ile evde 24 saat izlenme imkânı) bağımsız yaşama teknolojileri üzerine odaklanmış alt projeleri de kapsamaktadır. Makro Pilot Proje hastaların hangi kuruluşa giderse gitsin, tüm verilerini ortak bir veri tabanında görülmesini (seamless) sağlamaktadır (Doupi, 2007: 12). Hem bürokratik süreçler azalmış olacak, hem de hastaların geçmiş bilgileri (tedavileri, ilaçları, reçeteleri, elektronik reçeteler, nerede işlem gördüğü) sistem üzerinde izlenebilecektir. Geçmiş yıllarda hedeflenen bu süreçler 2014 yılında sadece Finlandiya gibi bilgi teknolojilerinde üretici olan ülkelerde değil üretmeden kullanıcı olan ülkelerde dahi gerçekleşmiş durumdadır.

2.7. Finlandiya Eğitim Hizmetleri

Finlandiya toplumsal kalkınmasının temelleri İskandinav refah modeli ile olgunlaşmış olan iyi geliştirilmiş eğitim sistemi üzerine oturmuştur. Eğitim ile yenilikler birbirini desteklediği için eğitime yatırım stratejik bir karar olarak değerlendirilmekte ve ilkokuldan üniversiteye ücretsiz sunulmaktadır. Bu strateji Finlandiya'nın rekabetçi sosyo-ekonomik ve pozitif kalkınmasını desteklemiştir. Tüm bireylerin ve işgücünün becerileri ve yaratıcılığına yatırım yapan ülkelerin günümüzde sosyal ve ekonomik değişimini başardıkları görülmektedir. Bilgi toplumunda küresel ekonominin temelleri beşeri ve bilgi sermayesinin büyümesi üzerine konumlandığı için, Finlandiya'da eğitime ileri seviyede önem verilmiştir. Sadece formel eğitim değil, yaşam boyu öğrenim anlayışının da yaygınlaşması toplumun yenilikçi yaklaşımını ve üretim kapasitesini olumlu etkilemiştir (Euforia, 2004: 3).

Finlandiya AB'nin en kuzeyde bulunan üyesi ve demokratik bir devlet olarak, kısa bir sürede geleneksel ekonomik yapıdan bilgi ekonomisine dönüşümü gerçekleştirebilmiştir. Bu dönüşümde eğitim en önemli rolü oynamıştır. Her öğrencinin ücretsiz ulaşabileceği ülke genelindeki eğitim sistemi, birçok ülkede yaygın olan piyasa odaklı geleneksel eğitim stratejilerinden farklılaşmaktadır. Geleneksel test tabanlı sistemler ve yaygın standartlar, Fin toplumunun eğitim sisteminin bir parçası olmamıştır. Finlandiya eğitim sistemi, eşitlik, esneklik, yaratıcılık, öğretmen profesyonelliği ve karşılıklı güven üzerine kurulmuş istikrarlı bir gelişme göstermektedir. Bir diğer ifadeyle Finlandiya eğitim sistemi, öğrenme ve öğretmeye vurgu yapan, optimum öğrenme fırsatı veren çevreyi sunan ve kurumların genel hedeflerine ulaşmada öğrencilerin ihtiyacı olan eğitimle ilgili

içeriği teşvik eden ve okulların profesyonel liderliğini benimseyen fikirler üzerine kurulmuştur (Sahlberg, 2009: 1).

Finlandiya 1970'lerden itibaren eğitimde istikrarlı bir gelişme kaydetmiş ve bu ilerleme tüm bölgelerde eşit olmasının yanında bilgi toplumunun ihtiyaçlarını karşılayacak özellikte gerçekleşmiştir. Yapılanmanın başlangıcı 1960'lı yıllarda üniversite eğitim sisteminin güçlendirilmesi ile başladı. Bu dönemde sadece Helsinki ve Turku üniversiteleri varken, 1970'ler ile, 10 şehirde ücretsiz kamu üniversiteleri kurulmuştur (Sahlberg, 2010: 53). Bunlarla beraber, devlet ulusal bir teknoloji stratejisi belirleyerek, rekabet ve yeniliğe açık düzenleyici çevreyi oluşturmuş oldu.

Finlandiya'da devlet birbirini destekleyen hem gelişme ve büyüme odaklı hem de ileri seviyede refah devletinin özelliklerini taşımaktadır. Finlandiya refah devleti olarak, ücretsiz olan ve insanlara gelişimleri için eşit fırsatları sunan yüksek kaliteli eğitim sistemi ile nüfusun tüm potansiyelini diğer ülkelerde olduğundan daha fazla sisteme entegre edebilmektedir. Özellikle üniversite sistemi genç neslin %70'ini kapsamaktadır. Bu gençlerin 4'te 1'inden fazlası teknoloji alanında eğitim alarak, Finlandiya piyasasında ihtiyaç duyulan insan yeteneği yetiştirilmekte ve yeniliklerin devamı sağlanmaktadır (Himanen & Castells, 2004: 49).

Finlandiya refah devletinin diğer önemli esası ise eğitim de yapılan hizmetlerdir. Eğitim hizmetleri bilgi teknolojilerinin kullanımı için birçok fırsatları sağlar. Eğitim Bakanlığının sağlamış olduğu finansal destek sayesinde, tüm eğitim sistemi ve kütüphaneler birbiri ile bağlantılı olarak aynı network üzerinde hızlı ve entegre (seamless) bir şekilde çalışır duruma gelmiştir. Bundan sonra ise, Bilgi Toplumu'nun Altyapıları (Structures of the Information Society) adlı programa ilave olarak aşağıdaki programlar üzerinde çalışmalar sürdürülmektedir (Euforia, 2004: 3).

- Bilgi Toplumu Becerileri (Net okuryazarlığı),
- Eğitimciler İçin Eğitim (Net pedagojik beceriler),
- Bilgi Profesyonelleri İçin Eğitim (Mühendisler v.b.),
- Sanal Üniversite (Sanal öğrenme ortamı),
- Sanal Okul (Birinci ve ikinci seviyede sanal öğrenme ortamı),
- İçerik Üretimi (Kültür Bakanlığı altında organize).

Finlandiya birçok sosyal ve ekonomik alanda başarısının yanında, eğitimde de yüksek seviyede çıktılara sahip bir ülkedir. Öncelikle Finlandiya OECD yaşam indeksinin tüm boyutlarında ortalamanın üzerinde bir performansa sahip olmakla birlikte, gelir eşitsizliğinde ise OECD ülkeleri arasında eşitsizliğin en düşük olduğu ülkeler arasındadır (OECD, 2014: 5). Eğitim sektöründe OECD'nin 2000 yılından beri yapılan PISA çalışmaları, 15 yaş seviyesinde olanların okuma kabiliyetlerini ve bilim ve matematikte becerilerini ölçmektedir. Bu veriler, Finlandiya'nın son iki çalışmada zayıflamış olduğunu gösterse de yine de en iyiler arasında olduğunu göstermektedir. Ayrıca Finlandiya eğitimdeki bu özellikleri ile de diğer İskandinav ülkelerinden daha iyi durumda olduğu görülmektedir (Valkonen & Vihriala, 2014: 38).

2.8. Finlandiya’da Sosyal Yenilikçilik

Bilgi toplumunda hem refah hem de rekabet kabiliyeti, yapılan yenilikler ve o yeniliklerin pazara sunulması sayesinde kazanılmaktadır. Ancak bu süreçte en önemli katalizör ise eğitim ve ar-ge çalışmaları olmaktadır. Finlandiya’da hem eğitime hem de ar-ge çalışmalarına yapılan yoğun yatırımlar, birçok alanda başarı ve hızlı şekilde kalkınma olarak kendini göstermektedir (Mark, 2008: 9). Finlandiya ve diğer İskandinav ülkelerinde rekabetçi ortamın güçlenmesinde, bilgi yoğun büyümeyi başarabilmek için uygulanan bilinçli ve hedefli stratejiler önemli bir etken olmuştur (Euforia, 2004: 6). Finlandiya bilgi toplumu modelinde kimlik, eşitlikçilik ve hayatta kalma (survival) ilkeleri üzerine kurulmuştur. Kimliklerine önem veren ve buna sahip çıkan ülke vatandaşları, bu konuda geçmişten gelen hassasiyetlere sahiptirler (Oiva, 2002: 200). Bu kimlik sayesinde bireyler daha çok araştırmacı, sorgulayıcı, işbirlikçi, yenilikçi ve rekabetçi olmaktadır. Dolayısıyla Finlandiya toplumu bu yapıları ile bilgi toplumu sürecini dinamik hale getirmekte ve refahlarını artırarak geleceklere ışık tutmaktadırlar.

Bilgi teknolojilerinin kullanımı sayesinde sosyal ve ekonomik yenilikçilik (hackerism), her ülkede nispeten ulaşılan bir durum olsa da, Finlandiya bu konuda yaratıcılığıyla ön plana çıkan bir ülkedir. Finlandiya’da bilgi toplumu stratejilerine ve onların uygulamaları üzerine kurulan, sosyal alanda kullanıcıların gelişmesini destekleyen yeteri kadar uygulamalar ve çok güçlü bir farkındalık söz konusudur (Castells & Himanen, 2004: 102). Toplumun geniş kesimlerine yansıyan bu olumlu anlayış, hükümetten, şirketlerden, üniversitelerden ve vatandaşlardan üst seviye uzmanların katılımıyla yenilikçi teknolojiler hakkında güçlü bir bilincin ortaya çıkmasını sağlamıştır. O nedenle tabana yayılmış bir geniş kitlenin "yaratıcı sektörler" denilen network, internet, yazılım, mekatronik ve kablosuz sistemlere yönelik işlerde lokomotif oldukları görülmektedir.

Himanen’in “The Hacker Ethic” adlı kitabındaki “Hacker” ifadesi, bireyin yaratıcı ve yenilikçi gayretinin yanında, hedeflediği ideali gerçekleştirmek amacıyla adımlar atması anlamına gelmektedir. Dolayısıyla, “Hacker” kavramı bilgi toplumunun yenilikçi ve yaratıcı kültürünü yansıtmaktadır (Himanen, 2004: 425). Hacker etiği, yenilikçilik ve yaratıcılığın nihai kaynağı olan bilgi çağında yenilikçilik kültürü olarak önemli hale gelmektedir. Oysaki önceden endüstri çağının iş kültürünü oluşturan Protestan etik ile bölünmüş işlerin yapılması çekilen sıkıntılara rağmen anlamlı olabiliyordu. Fakat seri üretim kültürü ile bugünün yaratıcılık gerektiren bilgi ekonomisinde var olmak artık mümkün olmamaktadır.

Finlandiya refah devletinde vatandaşların rolü, Finlandiya yenilik (innovation) sistemindeki rolleri ile karşılaştırılabilir. Bu durum, ne sadece kamuyu ne de özel sektörü kapsamaktadır. Castells ve Himanen’in “Bilgi Toplumu ve Refah Devleti” adlı eserinde, Sosyal Hacker’lık (Social Hackerism) ifadesiyle, sosyal amaçlar için paylaşılan kaynaklarda hacker modelinin uygulanmasıyla ve sivil toplumun daha aktif kılınmasıyla, yeni refah devletinin sürdürülebilirliğine vurgu yapılmaktadır (Castells & Himanen, 2004: 77).

Finlandiya’da kamunun hem yenilikçi olamayacağı hem de ticari düşünemeyeceğinden yola çıkılarak, sosyal yaratıcılıktan beklentiler öne çıkmıştır. Bu gelişmeler beraberinde, fikirlerin karşılıklı değişim içinde olduğu ve halkın bilgiyi bir ortamdan diğerine aktardığı Silikon Vadisi etkisini yaratmıştır. Silikon Vadisi ile en bariz farkı, devletin Finlandiya’da daha aktif bir katılımı sağlaması ve sosyal devletin gereklerini dikkate almasıdır. Ayrıca Finlandiya Avrupa Birliği tarafından belirlenen hedefleri önemsemiş ve rekabetçi anlayışı benimseyen Lizbon Stratejisi’nin uygulanmasında Dünya Ekonomik Forum’u tarafından üst sıralarda gösterilmiştir (Palola & Rintala, 2006: 2). Finlandiya yenilikçi sisteminin asıl unsurları, yüzyılın son çeyreğinde geliştirilmiş ve aşağıda sıralanan bu ilerlemeler sayesinde ekonomik durgunluktan çıkmış ve dünyanın ileri teknoloji üreten ilk ülkeleri arasına girebilmiştir (Castells & Himanen, 2004: 74-75).

- Yenilikleri destekleyen aktif bir kamu politikası (active public policy),
- Özel sektör yenilikçiliği (business innovation),
- Bireysel yenilikçilik (hacker innovation).

Finlandiya bilgi toplumu sürecine sadece ekonomik bir olgu olarak bakmadığı için, bilginin kullanımı, üretilmesi ve paylaşılmasına sosyal bir olgu olarak da yaklaşmıştır. O nedenle sosyal yaratıcılığın geliştirilmesi amacıyla ülke çapında faaliyetler gerçekleştirilmiştir. Yapılan bazı çalışmalar aşağıda ayrı başlıklar halinde incelenecek olan 3 örnekle değerlendirmektedir.

Finlandiya, kendi hedeflerine ilaveten ayrıca Avrupa Birliği stratejisine paralel olarak da e-devlet uygulamalarını geliştirmek durumundadır. Bu nedenle hem insan kaynaklarının hem de teknolojik altyapının yeterli olması gerekmektedir. O nedenle özellikle bilgi işlem (net) okuryazarlığını yaygınlaştırmayı hedeflemektedir (Himanen, 2005: 279). Bu anlamda ülkede bilgi çalışanı (hacker modeli) paylaşımı uygulanması iyi bir örnektir. Net okuryazarlığında gençlerin yaşlılardan daha yeterli olduğu görülmüştür. Yaşlı olanların da bilgi işlem okuryazarlığını aşmak amacıyla “Çocuklarının Geleceği Hakkında Öğren” adında bir proje gerçekleştirilmiştir. Net okuryazarlığının geliştirilmesi amacını taşıyan bu proje, iki çocuklu bir babanın önderliğinde ve ev-okul işbirliği konusunda istekli gönüllüler tarafından organize edilmiştir. Öncelikle öğretmenler cesaretlendirilerek, bu fikre katılmaları ve desteklerinin alınmasına gayret edilmiş ve gönüllük esasına göre hem istekli öğretmenler hem de veliler aktif katılım göstermişlerdir. Net okuryazarlığı konusunda uzman bireyler okullarda öğretmenlere katılarak destek de sağlamışlardır. Bazen öğrenciler, hem kendi ebeveynlerine hem de başka çocukların ebeveynlerine dersler vererek katılmışlardır (Castells & Himanen, 2004: 98). Bu dersler sadece teknik konularda değil, bilgi ekonomisinin anlamı, farklılıkları, yansımaları ve sosyal boyutları gibi konuları da kapsamıştır.

Bu süreç, velilerin hem okullar ile hem de diğer veliler ile sosyal bağlar kurmasını sağlamış ve ayrıca bilgi teknolojileri ve net okuryazarlığı gelişimi ve yaygınlaşması hususunda bir platform olmuştur. Belli bir aşamadan sonra başka organizasyonların eğitimcileri sürece dâhil olarak mahalli idarelerin ve işçi sendikalarının desteği

(Tehy'de Sağlık ve Sosyal Yardım Çalışanları Sendikası) ile net okur yazarlığın artırılması alt projelerin oluşması sağlanmıştır. Neticede, on binlerce yetişkin kurslara katılmış ve bu programlar sayesinde sosyal yaratıcılık konusunda gelişmeler sağlanmıştır. Net okuryazarlığının yaygınlaşmasıyla, sendika üyelerine e-postaları yoluyla ne zaman ve nerede toplanacaklarına dair bilgi en kısa sürede ulaşmakta ve böylece hem toplantı hem de grev hareketleri konusunda hızla hareket edebilme kabiliyetine sahip olunmaktadır(Castells&Himanen, 2004: 98).

Finlandiya, yazılım sektöründe yapmış olduğu ilerlemeler ile dünyada açık kaynak yazılımlar ve işletim sistemleri alanında söz sahibi olmuştur. Fakat bu gelişmenin asıl kaynağı, var olan ticari şirketler yerine sosyal yaratıcılıktan gelen bireylerin network kanalıyla paylaştıkları bilgilerdir (Bengeman, 2010). Linux ve FLE programları internet ortamında paylaşılan kodlar vasıtasıyla geliştirilmiş ve bugün özellikle Linux yeniliklere açık bir platformda sürekli güncellenerek milyonlarca bilgisayarda işletim sistemi olarak kullanılmaktadır. Academia olarak adlandırılan başka bir projeye, Hacker olarak tanımlanan bilgisayar ve yazılım uzmanlarının sayılarının artması amaçlanmaktadır. Oldukça kompleks meseleleri öğrenen genç bilgisayar hackerlarını (bilgi işçisi) okulda çok yavaş öğrenen diğer çocuklardan ayıran farklılığın gözlenmesi bu projenin önemini yansıtmaktadır. Genç bilgi işçilerinin öğrenme ile ilişkilerinde 3 önemli farklılık dikkati çekmektedir. İlki, bilgisayar hackerları programlama konusunda oldukça istekli, konularında yeni gelişmeleri sürekli izlemekte ve daha çok anlamaya çalışmaktadırlar. İkincisi, öğrenmeye karşı çok istekli olmalarından dolayı, hackerlar daha aktif rol almaktadırlar. Kendi problem ve sorgulamalarını yaptıktan sonra, farklı kaynakları kullanarak ve ileri aşamada değerlendirmeler yaparak kendi çözümlerini inşa etmektedirler. Üçüncüsü ise, hackerler kendilerini izole etmiş insanlar olmadığı gibi sahip oldukları bilgi ve süreçleri paylaşmaktan da çekinmemektedirler. Hackerler hem yenilerin hem de tecrübelilerin olduğu ve bilgiyi hem alıp hem de veren topluluk gruplarıdır. Yani hacker bir konuyu öğrendiği zaman, o konuyu başkalarının öğrenmesi için yazmanın ve paylaşmanın gayreti içinde olmaktadır. Beraberinde, yazılan bilgi diğer hackerlar tarafından geliştirilmekle birlikte bu süreç aynı döngü içerisinde devam etmektedir.

Bilginin paylaşılması sosyal ve ekonomik yaratıcılığın esasıdır. Günümüzde internet ağları vasıtasıyla paylaşım çok daha kolay ve hızlı olduğu için, bilgi çalışanlarının sosyal ve ekonomik alanda yaratıcılıkları gelişmiştir. Bilgi toplumunda çalışma, öncelikli kişisel kaynaklar ve farklı düşüncelere sahip olanlar ile başlamaktadır. Sonrasında ise, birey kendi düşünce ve ideallerini başkalarına aktarmakta ve onlarla paylaşmaktadırlar. Böylece aynı vizyonu paylaşanlar, mevcut kaynakların tamamlanmasına katkıda bulunarak bu vizyonun gerçekleştirilmesine katılırlar. İlerlemeler farklı seviyelerde topluma açık bir şekilde gerçekleşmiş olur. Açık kaynak modeli (open source model) olarak tanımlanan bu sistemde, herhangi bir kaynak tamamen ve açık bir şekilde başkalarının kullanımına, testine ve daha fazla geliştirmelerine sunulmaktadır. Tüm uygulamalarda, bireyden bireye direkt yapılan iletişim, Linux'ta olduğu gibi büyük işlerin başarıldığı güçlü bir ağı şekillendirmektedir (Castells&Himanen, 2004: 98). Sosyal ve ekonomik yenilikçilik (hackerism), sadece paylaşılmış kaynaklardan oluşan bir ağ sistemi değil, ayrıca sosyal ve ekonomik bir hedefin de gelişmesini

sağlamaktadır. Bilgi toplumunda sosyal ve ekonomik (hackerism) yenilikçilik, ağ (network) ortamında yoğunlaşsa da, sadece sanal ortamlarla sınırlı olmayıp, geleneksel uygulamaların da kalitesini artırmaktadır.

2.9. Emeğin Kolektif Korunması

Emeğin kolektif olarak korunması refah devletinin bir diğer geleneksel yönünü yansıtmaktadır. Aslında, işçi sendikaları refah devletinin geçmişten gelen önemli bir kaynağı olmuştur. Bu anlamda, refah devletinin küresel olarak zayıflaması işgücünün kolektif korunmasının azalmasına bağlanmıştır. Bir diğer yönüyle, bilgiye dayalı çalışma ile emeğin örgütlenmesi, karşılıklı olarak birbiri ile farklı ve birbirine ters anlayış ve süreçler olduğuna dair yaygın bir kanaat oluşmuştur. Bilgi toplumunda çalışma koşulları kolektif olmaktan daha çok bireyselle doğru kaymaktadır (Euforia, 2004: 11). Emek, sermaye ve devletin var olduğu klasik sosyal kontrat yok olurken, onun yerini alacak yeni bir sosyal anlaşmanın varlığı ise söz konusu değildir.

Finlandiya’da ise işçi sendikaları refah devletinin asıl aktörleri olmuştur. İşçi sendikaları sadece çalışan üyelerinin menfaatleri ile ilgilenmez, ayrıca sendikalar oldukça fazla miktarda olan işsizlik sigortası konusunda da hizmetler sunmaktadırlar. 1990’larda Finlandiya işgücünün % 80’inden fazlası sendikalı iken, aynı oranın Amerika’da % 14 olması küresel trendden farklı bir duruşu sergilemektedir. Bu anlamda, Finlandiya’nın endüstriyel ilişkiler sistemi, işçi ve işveren organizasyonları ve devlet arasında yıllık kolektif pazarlık sistemi ile karakterize olmuş ve hala işlemeye devam etmektedir (Castells&Himanen, 2004: 86). İstikrarlı endüstri ilişkileri sistemini (işgücünün %80’i sendikalı) oluşturan kolektif pazarlık sisteminin yanında, evrensel sağlık, işsizlik ve emeklilik güvencesinin varlığı, toplumda bilgi ekonomisinin gerektirdiği büyük yapısal değişiklikler için daha iyi alt yapı oluşturmaktadır.

Aynı zamanda, işçi sendikalarının sahip olduğu güç, ekonominin ihtiyacı olan bilgiye dayalı yeni çalışma sisteminin gelişmesini engellememiştir. Refah harcamalarının yüksek olduğu 2000’li yılların başında esnek çalışma oranı %37,7 gibi bir yüksek orana ulaşmıştır. 1990 ile 2000 yılları arasında ise kısmi zamanlı (part-time) çalışanların oranı ise %41 gibi yüksek bir artış göstermiştir. Bu oranlar, Finlandiya refah devletinin küresel trendden farklılaştığını yansıtmaktadır. Ayrıca esnek çalışma açısından Finlandiya, Avrupa Birliği ülkeleri içinde Hollanda ve İsveç’ten sonra imkanların fazla olduğu ülkelerden bir olmuştur (Euforia, 2004: 9). Ülkede hem iş güvencesi ve kolektif pazarlık, hem de bilgiye dayalı esnek çalışmanın yasal imkanları sunulmaktadır. Bilgi ekonomisinin ihtiyacı olan esnekliğe müsaade edilerek, çalışanların bilgi ekonomisine ve gereken esnekliğe geçişteki zorlukları azaltmıştır. İşçi sendikaları sermaye ile muhatap olarak refah devletindeki rollerini bilgi ekonomisinin gereklerini de göz ardı etmeden devam ettirmektedirler.

2.10. Finlandiya'nın Yenilikçi ve Girişimcilik İkilemi

Finlandiya refah devleti modelinin esası, bilgi toplumu ve refah devleti arasındaki anlamlı döngüdür. Bu döngü içerisinde, ekonomide sürekli büyümeyi ve ortaya çıkan büyümenin refah devletini finanse etmesini sağlamak için yenilikçiliğe yatırım yapılmaktadır (Himanen, 2005: 276). Ayrıca özel sektör ve devlet yatırımlarının başarılı olup gerçekleşebilmesi amacıyla döngü içerisinde hem formel eğitimle hem de iş içi eğitimle yüksek oranda yetenekli insan kaynağı yetiştirilmektedir. Yani Finlandiya refah devleti, kalkınmanın sadece ekonomik bir olgu olmadığı düşüncesiyle, hem ekonomik hem de sosyal anlamda sürdürülebilir büyümeye destek sağlamaktadır (Himanen & Castells, 2004: 69). Refah devleti sosyal olarak gelişmeyi daha içselleştirirken, insanlar kendilerini daha korunmuş hisseder ve bilgi toplumunun gerektirdiği sosyal boyutlu yeniden yapılanma için hazır olurlar. Ancak bu döngü içerisinde ar-ge çalışmalarından elde edilen yenilikleri ticarileştirecek veya yenilikleri tetikleyecek girişimciler ortaya çıkmamaktadır. Bu eksikliğin giderilmesine yönelik olarak, üniversiteler sadece ürün odaklı değil ayrıca girişimcilik odaklı eğitimlere de yönelmişlerdir (The Economist, 2013).

Finlandiya modelinde yeni düşünceleri hayata geçiren başlangıç seviyesindeki girişimciliğin az olması açıkça en büyük zorluklardan birisi olarak durmaktadır. Girişimcilik kültürü klasik refah devletinin gerekli bir sonucu değildir. Refah devletinin yüksek harcamaları ülkelerin girişimcilerinin yetişmesine doğrudan katkı yapmamaktadır. Öyle ki Danimarka oldukça cömert bir refah devleti olmakla birlikte, Amerika'nın sahip olduğu girişimcilik motivasyonu ile aynı katsayıya sahiptir. Risk sermayesi piyasası genel olarak Finlandiya'da Avrupa'ya nazaran daha küçüktür (Himanen & Castells, 2004: 78). Finlandiya risk sermayesi piyasasında, hem kaynaklar hem de risk sermayesini yepyeni küresel yeniliklere çeviren girişimcilerin eksiklikleri önemli bir sorundur. Aslında İskandinav ülkelerinde Nokia ve IKEA gibi firmaların varlığı ekonomiye yön vermiş, ancak orta ve küçük girişimci firmaların çok fazla ve etkin olamamıştır. Özellikle, Nokia gibi firmaların etrafında kümelenmiş belli sayıdaki şirketler girişimcilik için yeterli değildir. Fakat Nokia'nın zayıflamasıyla firmadan ayrılan yöneticilerin kurdukları 300 civarındaki firmanın yeni bir dinamizm oluşturması beklenmektedir (The Economist, 2013).

Değerlendirme ve Sonuç

Artan rekabet ve nüfusun yaşlanması, özellikle Avrupa'da artan refah harcamaları ve bu harcamaları kıstak için yapılan baskıların artması gibi kendini yoğun hissettiren gelişmeler öne çıkan küresel trendler söz konusu olmaktadır. Öyle ki, gelecekteki refah harcamalarını vasat ekonomik büyümeye sahip ülkelerin karşılaması zor olacaktır. Küresel rekabetin yoğun ve zor olması ve nüfusun hızla yaşlanması nedeniyle refah devletinin devamı için onun yeniden yapılanması gereği ortaya çıkmıştır. Bu zorlukların aşılmasına katkı sağlayacak bir alternatif ise, bilgi toplumunun esası olan "yaratıcılığın" refah devletine uygulanmasıdır. Bu süreç, refah devletinin yeni bir versiyonu olan ve refah toplumunun geleceğini garanti altına alan yeni bir boyuta geçiş olmalıdır. Bu anlamdaki refah devletinde,

halkın kendi potansiyellerini gerçekleştirme amacıyla eşit haklara sahip olmaları ve hayatın içindeki risklerden korunmaları felsefesi yatmaktadır. Bu felsefe, eğitim, öğretim, sağlık ve güvenlik gibi temel hizmetlere eşit erişim imkânlarını içermektedir.

Finlandiya tarihi boyunca inişli ve çıkışlı dalgalanmaların olduğu ekonomik ve sosyal süreçlerden geçmiştir. Her ülke benzer süreçleri yaşamış olsa da, Finlandiya kendine özgü özelliklerinden gelmiş olduğu refah ve gelişmişlik seviyesinden dolayı önemli bir örnektir. Ülkenin karşılaştığı krizlerden hızla çıkmasının yanında, yakaladığı ekonomik kalkınma ile Dünya'da dikkati çekecek refahı sürdürülebilir hale getirmesi önemini daha da artırmıştır. Ancak son yıllarda küresel alanda ortaya çıkan teknolojik gelişmeler ve ekonomik krizler, ülkenin 1990'lar da olduğu gibi olmasa da, kısmen sendelediği bir sürece girmesine neden olmuştur. 2010'ların başından itibaren karşılaştığı durumdan çıkmak için ülke kamu ve özel şirketleri ile yeniden yapılanma gayreti içerisine girmiştir. Çalışmada elde edilen veriler ile özellikle Finlandiya'nın süreçteki felsefesi anlaşılmaya çalışılmış ve yaşanan sürecin olumlu ve olumsuz yanları dikkate alınarak değerlendirme yapılmıştır.

Finlandiya modeli, refah devletinin bilgi toplumu ile uyumsuz olmadığını göstermiştir. Tabi ki iki unsur arasındaki süreç yeteri kadar olgunlaşmamış olsa bile, gelinen nokta ve geleceğe yönelik iyimser beklentiler yüksek seviyededir. Öncelikle devlet özel sektör ile işbirliği içerisinde büyümenin gerçekleşmesine rehberlik ederek hayati bir rol oynamanın gayreti içerisindedir. Diğer, bilgi toplumunun bir ülkenin tüm nüfusu için pozitif faydalar sağlayabileceğini göstermesi ile dikkat çekmektedir. En önemlisi ise, yarım yüzyıl gerilerden adeta adım adım sıçrayarak uluslararası arenada en önlere gelmenin mümkün olduğu gösterilmiştir. Dolayısıyla diğer toplumlara örnek olarak, halkların ve toplumların yaşamlarını ve projelerini geliştirdikleri ve çaba harcadıkları takdirde başarabileceklerini gösteren iyi bir örnektir.

Finlandiya'da bilgi toplumunun ilk aşaması olarak bilgi teknolojilerinin gelişmesi üzerine odaklanılmıştır. İkinci aşamada teknolojik ilerleme devam emekle birlikte, daha çok endüstri toplumundan farklı olarak yeni toplum yapısında ortaya çıkan sosyal konulara odaklanılmaktadır. Ancak, süreçten başarılı bir şekilde çıkmadığı takdirde refah devleti hizmetlerinde önemli aksamaların olması muhtemeldir.

II. Dünya Savaşı'ndan sonra, büyük oranda orman kaynaklarına bağımlı fakir bir tarım ülkesi olan Finlandiya, küresel anlamda önemsiz bir aktördü. Kısa süre içerisinde, bu ülke ekonomik geri kalmışlıktan teknolojik mükemmelliğin modeli olarak yüksek sınıfa yükselebilmeyi başarabilmiştir. Finlandiya'nın bu gelişim modeline benzer olan Silikon Vadisi'nin aksine, ekonomik başarı ile sosyal adaletin temellerini birleştirmeyi başarması oldukça dikkate değer bir farklılıktır.

Nokia'nın 1989-1991 döneminde neredeyse iflasın eşiğinden başlayan dönüşümü, 1992 yılında atanan yeni CEO'su Jorma Ollila'nın devrim niteliğindeki yapılanmaları ile başlayan süreci izleyerek başlamaktadır. Nokia'yı Dünya'daki en değerli markalar arasında ilk 5'e getirmiştir. Dolayısıyla bu başarıda, Finlandiya'nın yaratıcı yenilikçi sistemi ve devlet, özel sektör, üniversitelerin ve

tüm paydaşların katılım ve işbirliği olmadan kalkınmanın sağlanmasının mümkün olmayacağı görülmüştür.

Finlandiya'nın eğitim sistemi rekabetçi yapısını olumlu desteklemiştir. Piyasa odaklı geleneksel eğitim anlayışından farklı, yaratıcılığı öne çıkartan, zaman ve mekân esnekliği olan, okulların liderliğini önemseyen ve sadece öğrencilerin değil aynı zamanda öğretmenlerin de sürekli gelişim anlayışı içinde olmalarını hedefleyen bir strateji üzerine oturmaktadır. Tarım ve sanayi toplumundan sonra ulaşılan bilgi toplumunu devam ettirmek için, Finlandiya'da eğitime ileri seviyede önem verilmiş ve yatırım yapılmıştır. Yani geleneksel ekonomik yapıdan bilgi ekonomisine geçişlerinde eğitimin rolü göz ardı edilemez. Sadece formel eğitim değil, yaşam boyu öğrenim anlayışının yaygınlaşması da toplumun yenilikçi yaklaşımını ve üretim kapasitesini olumlu etkilemiştir. Böylece oluşan döngü ile bilgi toplumuna yapılan yatırım refah devletini de destekler hale gelmiştir.

Finlandiya bilgi toplumunun en önemli itici unsuru ekonomik yaşam ile eğitim sistemi arasındaki iyi işbirliğinde yatmaktadır. Ancak bilgi toplumuna geçiş ile birlikte yeni bir sorun kendini göstermeye başlamıştır. Bu sorun, Finlandiya eğitim sisteminin endüstri toplumunun ihtiyaçlarına göre kurgulanmış olmasıdır. O nedenle eğitim sisteminin bilgi toplumunun ihtiyaçlarına göre geliştirilmesi için, kurumlar, okullar, kamu ve özel sektör ve sivil toplum arasında yeni işbirliklerine ihtiyaç duyulmaktadır.

Finlandiya ormanları dışında petrol ve gaz gibi doğal kaynaklara sahip olmamıştır. Buna rağmen, kurmuş olduğu araştırma enstitüleri ve verilmiş olan ar-ge destekleri sayesinde kamu ve özel kurumların yenilikleri piyasalarda katma değeri yüksek olan ürün ve hizmetler olarak sunulmuştur. Böylece Japonya ve Almanya gibi kısmen yer altı kaynaklarından beslenen büyüme modelinden, bilginin yoğun kullanıldığı katma değeri yüksek olan ve refah devletinin finansına katkı sağlayan bir modele geçilebilmiştir.

Yerleşme Finlandiya'da önemli bir yönetim şekli olmuştur ki, anayasalarında dahi yer bulmuştur. Yerleşmeyi güçlendirmek amacıyla, Finlandiya'da bilgi ve iletişim teknolojilerinin sunduğu avantajlar iyi kullanılarak ülkenin kırsal bölgelerine kadar hizmetler götürülmektedir. Özellikle temel refah fonksiyonlarından olan eğitim ve sağlık hizmetlerinin ulaştırılması önemsenmiştir. İnsan kaynaklarının geliştirilmesi ve üretime katılımın artırılması amacıyla, ülkenin birçok şehrinde üniversitelerin sayıları ve kaliteleri artırılmıştır.

Finlandiya ulaştığı başarıya rağmen küçük bir devletin yüzleşebileceği sorunlarla ve handikaplarla karşı karşıyadır. İç pazarda yüksek talep olmayacağı için, uluslararası piyasalarda başarılı olunan bir sektörde pazar kaybının olması, ilgili firmaları ve dolayısıyla ülke ekonomisini olumsuz etkilemektedir. Finlandiya, nasıl ki Sovyetler Birliği dağıldığında önemli sorunlar yaşadıysa, son yıllarda da Nokia'nın uluslararası pazar payını kaybetmesi ile de ulusal ekonomide sıkıntılarla karşılaşmaktadır. Finlandiya önceleri Nokia'nın, sonraları ise yazılımcıların etkisiyle ağırlıklı olarak bilgi teknolojileri sektöründe yüksek oranda büyümüştür. Finlandiya'da bilgi teknolojileri sektörü çalışanlarının verimliliği ile öne çıkarken,

diğer sektörlerde aynı verimliliğin olmaması önemli bir sorun olarak görülmektedir. Tek bir sektöre bağımlı şekilde büyümek de önemli problemlere yol açmaktadır. Ülkenin ar-ge çalışmalarını az sayıda sektöre bağılı değil, rekabet edebileceği çok sektöre yayması uzun vadede rekabetini olumlu etkileyecektir.

Finlandiya'nın refah devletinin finanse edilmesinde yenilikçi teknoloji şirketlerinin özellikle Nokia'nın rolü önemlidir. Ancak Nokia'nın son yıllarda beklenen başarıyı gerçekleştirememesi ve düşüş trendine girmesi ülkeyi olumsuz etkilemektedir. Bu olumsuzluğa rağmen, hala Nokia'nın, Nokia'dan ayrılanların kurdukları firmaların ve devletin, araştırma, geliştirme, yatırım ve çalışmaları beklentilerin devam etmesine neden olmaktadır. Ayrıca Ulusal Teknoloji Ajansı (TEKES) ve araştırma ve geliştirme için kurulan Finlandiya Ulusal Fonu, ar-ge, yeni projeler, eğitim programları ve uzun vadeli yatırımları yapabilen siyasetten bağımsız olan etkin kurumlar olmuşlardır.

Finlandiya nüfusunun yaşlanması, gelecek 20-30 yıl içerisinde hem emeklilik maliyetleri hem de üretim açısından önemli sorunları getireceği muhakkaktır. Ancak Finlandiya'nın karşılaşacağı bu sorunlarla mücadele edebilmesi için bazı olanaklara da sahiptir. Öyle ki, yaşlanan nüfus ile birlikte ihtiyaç duyulacak mal ve hizmetlerin de üretilerek karşılanması söz konusu olacaktır. Dolayısıyla, Finlandiya hem maliyeti artıran katı mevzuatı aşamalı olarak (kısmi süreli çalışanların emekliliğini ve uzun süreli işsizlik ödeneklerinin sonlandırılması gibi) yaşlıların işgücüne yeniden entegre olabileceği fırsatları sunmalı hem de avantajlı oldukları bilgi teknolojilerini yaşlı hizmetlerinin sağlanmasında kullanabilmelidirler.

Kaynakça

- Abrahamson, Peter, **Belonging in the Context of the Welfare State**, Presentation to the international seminar 'A Sense of Belonging in the Twenty-First Century: Lessons with a Global Perspective for and from Latin America and the Caribbean.' CEPAL, Santiago de Chile, November 23rd and 24th 2009, pp. 1-16.
- ALFRA, The Information Society Policy Guidelines for the Association of Finnish Local and Regional Authorities 2015, Association of Finnish Local and Regional Authorities 2008, pp. 9.
- Altman, Christopher, "Converging Technologies: The Future of the Global Information Society", United Nations International Student Conference, Amsterdam, pp. 1-18.
- Atkinson, A.B., "The economics of the welfare state in today's world", Int Tax Public Finance (2008) 15: 5-17, Published online: 24 October 2007, © Springer Science+Business Media, 2008, pp.1-16.
- Bangemann, Martin, **Recommendations to the European Council Europe and the global information society**, Bangemann report, <http://web.archive.org/web/20000815080152/http://www.ispo.cec.be/infosoc/backg/bangemann.html>, Çevrimiçi (08-08-2010)
- Burkett, Ingrid, "Beyond the 'information rich and poor': futures understandings of inequality in globalising informational economies", Elsevier Science Ltd., Pergamon, Futures 32 (2000), pp. 679-694.
- Castells, Manuel, Informationalism and the network society, **The Network Society A Cross-cultural Perspective**, Edward Elgar Publishing Limited, 2004, p.17-18.

- Castells, Manuel, **The Information Age: Economy, Society and Culture, End of Millenium**, Blackwell Publishers, Volume III, 1998, p.337.
- Castells, Manuel, **The Rise of the Network Society: The Information Age: Economy, Society, and Culture**, Blackwell Publishers. Volume I, Second Edition, 2010, pp.238-245.
- Castells, Manuel and Pekka Himanen, **The Information Society and the Welfare State: The Finnish Model**. New York: Oxford University Press, 2004. 200 pages.
- Castells, Manuel, Martin Ince, **Manuel Castells’le Söyleşiler**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, Çev. Ebru Kılıç, 2004, 48
- Doupi, Persephone, eHealth strategy and implementation activities in Finland, Report in the framework of the eHealth ERA project, National Research and Development Centre for Welfare and Health (STAKES), 2007, pp. 29.
- Esping-Andersen, Gosta and Myles, John, “The Welfare State and Redistribution”, Working Documents, 2000.
- Esping-Andersen, G., **The Three Worlds of Welfare Capitalism**, Polity Press Cambridge, 1990, p. 2-33.
- Euforia, The Knowledge Society in Finland:Current situation and future trends, European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions, Dublin, 2004, pp 26.
- Fellman, Susanna, Reino Hjerppe and Riitta Hjerppe, "Does a strong state create a welfare state? - The case of Finland", Department of Economic and Political Studies, University of Helsinki, 2008.
- Florida, Richard, The Future of the American Workforce in the Global Creative Economy, online 15/01/2008, <http://www.cato-unbound.org/2006/06/04/richard-florida/the-future-of-the-american-workforce-in-the-global-creative-economy/>
- Gurria, Angel, Launch of OECD’s 2014 Economic Survey of Finland, 12th February 2014, Helsinki, Finland.
- Himanen, Pekka, Challenges Of The Global Information Society, Committee For The Future Parliament Of Finland, 2004, pp. 1-45
- Himanen, Pekka, The Hacker Ethic, **The Network Society A Cross-cultural Perspective**, Edward Elgar Publishing Limited, 2004, pp. 420-432.
- Himanen, Pekka, Castells, Manuel, Institutional models of the network society: Silicon Valley and Finland, **The Network Society A Cross-cultural Perspective**, Edward Elgar Publishing Limited, 2004, p. 3-49.
- Himanen, Pekka, “The Nordic Model of the Information Society: The Finnish Case”, **Social Policy and Economic Development in the Nordic Countries**, Edited by Olli Kangas and Joakim Palme, Palgrave Mac Millan, pp. 2005, 265-281.
- Kettunen, Pauli, "The Nordic Welfare State in Finland", *Scandinavian Journal of History*, 26:3, 225-247.
- Koray, Meryem, **Avrupa Toplum Modeli Avrupalılaştırabilir mi?**, Sosyal Siyaset Konferansları, Toker Dereli’ye Armağan, s.617.
- Koray, Meryem, Avrupa Refah Devleti, Anlamı, Boyutları ve Geleceği, *Görüş*, 2003, pp. 60–69.
- Kristensen, Jens Erik, “Corporate social responsibility and new social partnerships”, **From collective bargaining to social partnerships: New roles of the social partners in Europe**, Editors: Carsten Kjærgaard, Discus and Sven-Åge Westphalen, The Copenhagen Centre Published by The Copenhagen Centre, Copenhagen 2001, p.32 (pp. 21-32)
- Mark J. Stern and Susan C. Seifert, From Creative Economy to Creative Society, Creativity & Change, A collaboration of the Social Impact of the Arts Project and The Reinvestment Fund funded by The Rockefeller Foundation, January 2008

- OECD, PISA 2012 Results In Focus: What 15-Year-Olds Know And What They Can Do With What They Know, OECD, 2014, pp. 44.
- OSF, Official Statistics of Finland (OSF), The Statistical Yearbook on Social Welfare and Health Care 2013, 2014, pp. 328.
- Oiva Saarinen, Laurentian University, Sudbury, Ontario, Canada, Book Review of Manuel Castells and Pekka Himanen, **The Information Society and the Welfare State: The Finnish Model**, New York: Oxford University Press, 2002. 200 pages.
- Özdemir, Suleyman, **Küreselleşme Sürecinde Refah Devleti**, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, Genişletilmiş İkinci Baskı, 2007-57, pp. 509.
- Palola, Elina and Rintala, Taina, "From Welfare States to Partnering Societies- The New Framework for Changing Welfare Societies", A Discussion Paper for the ESPAnet Conference in Bremen, 2006.
- Patomaki, Heikki, **An Optical Illusion: The Finnish Model for the Information Age, Theory, Culture & Society**, 2003 (SAGE, London, Thousand Oaks and New Delhi), Vol. 20(3): 139-145
- Pyoria, Pasi, The Finnish Information Society: Progressive yet Vulnerable, The Finnish Economy and Society 19(2): 63-69, 2003.
- Pyoria, Pasi, "Knowledge Workers in the Information Society: Evidence from Finland", pp. 83-90, 2005.
- Sahlberg, Pasi, "A short history of educational reform in Finland", Journal of Education Policy, 2009, pp. 147-171.
- Sahlberg, Pasi, "Rethinking accountability in a knowledge society", J Educ Change (2010) 11:45-61.
- Samuelson, Pamela, Five Challenges for Regulating the Global Information Society, Presentation given at a conference on Communications Regulation in the Global Information Society, University of Warwick, 1999, June
- Şenkal, Abdülkadir, Sarıipek, Doğa Başar, "Avrupa Birliği'nin Karşılaştırmalı Refah Modelleri ve Sosyal Politikada Devletin Değişen Rolü", Kocaeli Üniversitesi **Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi** (14) 2007 / 2, ss. 146-175.
- http://www.stat.fi/tup/suoluk/suoluk_sosiaaliturva_en.html, Çevrimiçi: (15-08-2010)
- Teow, Yong Jing, Women in Work – Nordic countries lead the way for gender equality, The Gender Agenda, 19 March 2014.
- The Economist, Entrepreneurs If in doubt, innovate, The Nordic region is becoming a hothouse of entrepreneurship, <http://www.economist.com/news/special-report>, 2013.
- Valkonen, Tarmo, Vihriala, Vesa, The Nordic model – challenged but capable of reform, Nordic Council of Ministers 2014, p. 366.
- WEF, **The Global Competitiveness Report 2012-2013**: Country Profile Highlights, World Economic Reform, 2012, pp. 17.
- WEF, **The Global Competitiveness Report 2013-2014**, Data Edition is published by the World Economic Forum within the framework of The Global Competitiveness and Benchmarking Network, Full Edition, 2014, 569.